

BEVOLKINGS- EN HUISHOUDENSPROGNOSE PROVINCIE LIMBURG 2014-2050

Progneff 2014

INHOUDSOPGAVE

Pagina

MANAGEMENT SAMENVATTING	2
1 INLEIDING	4
1.1 Prognosemodel Progneff	4
1.2 Leeswijzer	4
2 DE ONTWIKKELING VAN DE LIMBURGSE BEVOLKING	6
2.1 Terugblik op de historische bevolkingsontwikkeling	6
2.2 Bevolkingsontwikkeling in 2013	7
2.3 Uitgangspunten nieuwe bevolkingsprognose	7
2.4 Provinciale bevolkingsprognose	7
2.5 Veranderingen in de leeftijdssamenstelling	11
2.6 Bevolkingsontwikkelingen per woonregio	14
3 DE ONTWIKKELING VAN DE LIMBURGSE HUISHOUDENS	18
3.1 Terugblik huishoudensontwikkeling 2012	18
3.2 Provinciale huishoudensprognose	19
3.3 Toekomstige ontwikkeling van de institutionele bevolking	20
3.4 Ontwikkeling van het aantal huishoudens naar grootte, type en leeftijdsklasse	21
3.5 Huishoudensontwikkelingen per woonregio	24
4 REGIONALE WONINGBEHOEFTE	26
4.1 Relatie particuliere huishoudens en woningvoorraad	26
4.2 Prognose van de woningbehoefte per woonregio	26
5 OPGAVEN VOOR DE REGIONALE WONINGMARKT	28
BIJLAGEN	30

MANAGEMENT SAMENVATTING

Limburgse bevolkingsontwikkeling in 2013

Limburg telde op 1 januari 2014 circa 1.120.000 inwoners. De afname van de bevolking bedroeg in het afgelopen jaar circa 1.900 personen. Net als in 2012 was dit het gevolg van een jaarlijks toenemend sterfteoverschot in combinatie met een jaarlijks afnemend positief migratiesaldo. Het sterfteoverschot bedroeg in 2013 ruim 2.000 personen. Ook zag Limburg inwoners verliezen aan andere delen van het land (-2.300), maar door een positief buitenlands migratiesaldo (+2.400) was het totale migratiesaldo toch nog positief (+100). Het buitenlands migratiesaldo is de afgelopen jaren wel positiever geweest dan het langjarig gemiddelde, onder meer door de toename van het aantal buitenlandse studenten en arbeids- en kennismigranten.

Trends stabiel: toenemend sterfteoverschot en afnemende invloed migratie

De verschillen tussen de oude en de nieuwe prognose zijn beperkt en de demografische trends zijn veelal gelijk gebleven. Het sterfteoverschot zal de komende jaren verder toenemen, de eerste jaren vooral door meer sterfgevallen en vanaf de jaren '20 ook door een daling van het aantal geboorten. Limburg zal daarnaast ook in de toekomst te maken hebben met een binnenlands vertrekoverschot en een buitenlands vestigingsoverschot. Het totale migratiesaldo van Limburg is in de nieuwe prognose gemiddeld negatief, maar tendeeft op de lange termijn naar nul. De invloed van het migratiesaldo op de bevolkingsontwikkeling wordt in de toekomst evenwel steeds kleiner doordat het sterfteoverschot de komende decennia sterk toeneemt door het doorschuiven van de babyboomgeneratie in de bevolkingspiramide en de vergrijzing.

Grote veranderingen in de leeftijdsopbouw van de Limburgse bevolking

Limburg ontgroent en vergrijst in een rap tempo. Dit is het gevolg van de snelle daling van de vruchtbaarheidscijfers in de zeventiger jaren en een structureel binnenlands vertrekoverschot van met name jongeren. Hierdoor neemt de totale druk – jong en oud als aandeel van de potentiële beroepsbevolking – in de prognoseperiode toe van 67,4% in 2014 tot 100,0% in 2050. De stijging is met name het gevolg van de toename van de grijze druk. De groene druk neemt in de periode 2014-2050 nauwelijks toe, namelijk van 32,9% in 2014 naar 34,1% in 2050. De veranderingen in de samenstelling naar vijfjaarsleeftijdsgroepen zijn groot. Zo zullen alle leeftijdsgroepen tot 75 jaar in 2050 aanzienlijk kleiner zijn dan nu, terwijl de leeftijdsgroep van 75 jaar of ouder dan in omvang verdubbeld is. De veranderende leeftijdssamenstelling zal grotere beleidsimplicaties hebben dan de daling van het totale inwonertal.

Structurele huishoudensdaling in Limburg vanaf de jaren '20

Tussen 2013 en 2050 daalt het aantal particuliere huishoudens in Limburg met ongeveer 53.000. Dit is een daling van 10% ten opzichte van het huidige niveau. Tot begin jaren '20 groeit het aantal particuliere huishoudens nog met ongeveer 10.000, vooral door de huishoudenstoename in Noord- en Midden-Limburg. Rond 2022 komt de groei van het aantal particuliere huishoudens in Limburg tot stilstand, waarna het aantal huishoudens jaarlijks afneemt. Wel zijn er gemeenten en woonregio's in Limburg waar ook nog na 2022 sprake is van een (afnemende) toename van het aantal particuliere huishoudens. Door de huishoudenstoename in de komende jaren, is de feitelijke (cumulatieve) huishoudensdaling in Limburg na het omslagpunt groter en bedraagt 63.000 huishoudens tot 2050.

In de toekomst wel meer huishoudens met een 65-plusser

Het aantal huishoudens met alleenstaande en samenwonende 65-plussers neemt in de prognoseperiode nog wel toe. In de toekomst zal er daarom vooral vraag zijn naar nultredenwoningen waar zorg- en welzijnsdiensten aan huis kunnen worden geleverd. Ook het aantal institutionele huishoudens neemt toe alsmede de zwaarte van de intramurale zorg.

Regionale verschillen in de bevolkings- en huishoudensontwikkelingen

De komende jaren daalt in alle woonregio's de bevolking met uitzondering van de woonregio Venray. De bevolkingsdaling is het grootst in Parkstad Limburg en Westelijke Mijnstreek en het kleinst in de woonregio's Venlo en Midden-Limburg. Op de korte termijn wordt alleen de woonregio Parkstad Limburg geconfronteerd met huishoudenskrimp en een lagere woningbehoefte. In Westelijke Mijnstreek is de ontwikkeling van de huishoudens en de woningvoorraadbehoefte stabiel, terwijl in Maastricht en Mergelland het aantal particuliere huishoudens en de woningbehoefte tot 2020 nog beperkt toenemen. Na 2020 daalt het aantal huishoudens en de woningbehoefte in alle woonregio's in Zuid-Limburg. Noord- en Midden-Limburg laten tot 2030 nog wel een huishoudensgroei zien als gevolg van de voortdurende huishoudensverdunding.

Gemeentelijke differentiatie cruciaal in regionaal beleid

Binnen de woonregio's kunnen de demografische ontwikkelingen anders zijn. Zo verliezen veel gemeenten in Midden-Limburg inwoners aan de gemeente Roermond. In de woonregio Maastricht en Mergelland wijken de leeftijdsopbouw en de migratiepatronen van de gemeente Maastricht sterk af van die van de andere gemeenten in Maastricht en Mergelland. Beleid dat op het niveau van de woonregio's wordt vastgesteld dient dus voldoende gedifferentieerd te worden om rekening te houden met de specifieke leeftijdsopbouw en demografische ontwikkelingen van een gemeente.

Grote opgaven voor de regionale woningmarkt

De demografische verschuivingen binnen Limburg stellen beleidsmakers en bestuurders voor grote opgaven en de maatschappelijke gevolgen vragen om een integrale aanpak voor wonen. Om de regionale woningmarkt goed te laten functioneren adviseert Etil het volgende:

- het in beeld brengen en verminderen van de structurele leegstand;
- plancapaciteiten goed afstemmen op de huidige structurele leegstand en de toekomstige huishoudensontwikkelingen, ook gedifferentieerd naar leeftijdsgroepen en regio (bijvoorbeeld meer tijdelijke en flexibele woonvormen);
- voldoende en betaalbare woningen voor een ieder, nu en in de toekomst;
- optimale verhouding huur (corporatie/particulier) en koop;
- een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van woningen en woonmilieus;
- het tijdig vergroten van het aanbod van zorggeschikte nultredenwoningen; en
- kwaliteitsverbetering van de woningvoorraad door renovatie en vervanging.

1 INLEIDING

In 2014 heeft Etil in opdracht van de Provincie Limburg een nieuwe prognose opgesteld voor de ontwikkeling van de bevolking, de particuliere huishoudens en de woningbehoefte in Limburg. In tegenstelling tot eerdere jaren is er ditmaal bij de prognose van de particuliere huishoudens geen uitsplitsing gemaakt naar grootte, maar naar type van het huishouden. Binnen het huidige prognosemodel worden met ingang van dit jaar daarom de volgende huishoudenscategorieën onderscheiden: eenpersoonshuishoudens, paren zonder kinderen, paren met kinderen, eenouderhuishoudens en overige huishoudens.

In 2014 is zowel een gemeentelijke prognose als een buurtprognose opgesteld. In deze notitie wordt enkel gerapporteerd over de gemeentelijke prognose, die is opgesteld voor de periode 2014-2050. De uitkomsten van de nieuwe prognose zijn terug te vinden op www.neimed.nl/nl/onderzoek/prognoses. Via deze website zijn ook de buurtprognoses en aanvullende documentatie te raadplegen.

1.1 Prognosemodel Progneff

Progneff is de overkoepelende term voor de bevolkingsprognoses en effectenramingen van Etil. Deze geven inzichten in de toekomstige demografische ontwikkelingen en de daaraan verbonden maatschappelijke effecten. In de afgelopen jaren is Progneff uitgegroeid tot een landelijk dekkend regionaal prognosemodel dat volledig consistent is met de nationale bevolkings- en huishoudensprognose van het CBS.

Kenmerkend voor Progneff is dat de prognoses beleidsarm zijn. Het migratiesaldo is namelijk niet gekoppeld aan sloop- en/of woningbouwplannen of aan toekomstige wijzigingen binnen het beleid. Door het beleidsarme karakter kan Progneff daarom gezien worden als een nulmeting en daarmee ten grondslag liggen aan de monitoring van de demografische processen en de ontwikkeling, toetsing en uitvoering van beleid. Daarnaast leent het prognosemodel zich voor het tijdig signaleren van omslagpunten in de bevolkings- en huishoudensontwikkeling.

De basis van Progneff wordt gevormd door de demografische ontwikkelingen op gemeenteniveau. Uitgangspunt hierbij is dat gemeenten onderling sterk verschillen qua bevolkingskenmerken. Er wordt daarom voor elke gemeente rekening gehouden met gemeentespecifieke vruchtbaarheidscijfers, sterftetekansen en migratiepatronen. Ook wordt rekening gehouden met migratiestromen die tijdelijk van aard zijn (bijv. toename aantal buitenlandse studenten) en migratiestromen die een meer permanent karakter hebben (bijv. toename arbeidsmigranten uit de EU-landen).

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden eerst de ontwikkelingen in de Limburgse bevolking geschetst. Ingegaan wordt op de bevolkingsontwikkelingen in het afgelopen jaar, de uitgangspunten bij de nieuwe bevolkingsprognose en enkele belangrijke uitkomsten. Specifiek wordt ingegaan op de ontwikkeling van het inwonertal, de ontwikkeling van de onderliggende bevolkingscomponenten (geboorte, sterfte, binnenlands migratiesaldo en buitenlands migratiesaldo), de veranderingen in de leeftijdsopbouw en verschillen in de bevolkingsontwikkeling per woonregio.

In hoofdstuk 3 staat de Limburgse huishoudensontwikkeling centraal. Er wordt in dit hoofdstuk eerst teruggekeken naar de huishoudensontwikkeling in 2012. Daarna bespreken we de belangrijkste uitkomsten van de nieuwe huishoudensprognose waarbij ook aandacht wordt gegeven aan de ontwikkeling van de institutionele bevolking en de ontwikkeling van het aantal particuliere huishoudens naar grootte, type en leeftijd. Verder komen regionale verschillen in de huishoudenontwikkeling aan bod.

Hoofdstuk 4 beschrijft de gevolgen van de nieuwe huishoudensprognose voor het regionale woningmarktbeleid. In dit hoofdstuk wordt eerst de relatie tussen het aantal particuliere huishoudens en de woningvoorraad beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op de regionale verschillen in de toekomstige woningbehoefte.

In hoofdstuk 5 wordt tot slot aandacht besteed aan de opgaven voor de regionale woningmarkt.

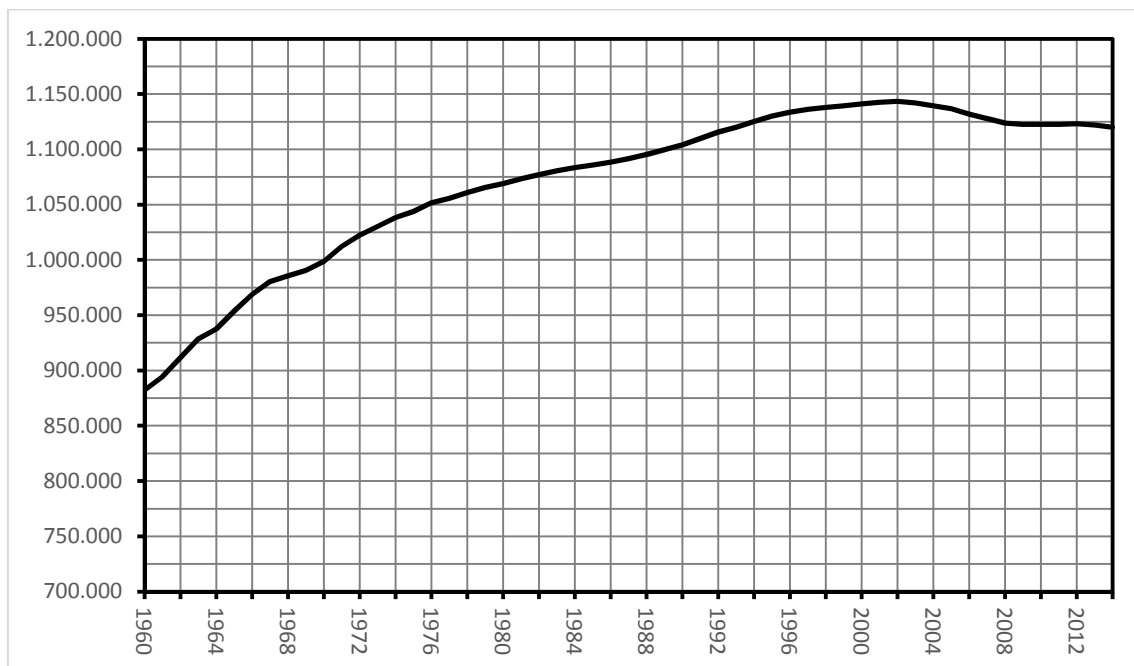

2 DE ONTWIKKELING VAN DE LIMBURGSE BEVOLKING

De ontwikkeling van de bevolking in een gebied hangt af van de natuurlijke aanwas en het migratiesaldo. De natuurlijke aanwas is gelijk aan het aantal geboorten minus het aantal sterfgevallen. Is de natuurlijke aanwas positief, dan spreekt men van een geboorteoverschot. Is de natuurlijke aanwas negatief, dan spreekt men van een sterfteoverschot. Het migratiesaldo is de som van het binnenlands migratiesaldo en het buitenlands migratiesaldo. Deze bevolkingscomponenten tezamen bepalen de omvang en de richting van bevolkingsontwikkeling. Wanneer het ene jaar de bevolking nog groeit en het jaar erop daalt is de richting van de bevolkingsontwikkeling veranderd en spreekt men van een omslagpunt.

2.1 Terugblik op de historische bevolkingsontwikkeling

Wanneer we terugkijken naar de ontwikkeling van het inwonertal in de provincie Limburg in de afgelopen vijftig jaar, zien we dat het inwonertal in Limburg vanaf de jaren '60 elk jaar toeneemt tot net na de eeuwwisseling (zie figuur 2.1). De jaarlijkse toename wordt wel elk jaar kleiner wat te zien is aan de afvlakkende curve in figuur 2.1.

Figuur 2.1. Historische ontwikkeling van de Limburgse bevolking in de periode 1960-2014

Bron: CBS Statline

Rond 2002 is er sprake van een omslagpunt van groei naar krimp. In de periode 2002-2008 daalt de Limburgse bevolking met ongeveer drieduizend personen per jaar. De bevolkingsdaling in deze periode wordt vooral veroorzaakt door een negatief saldo van de binnenlandse en buitenlandse migratie. Ook de natuurlijke aanwas is in deze periode negatief, zij het in mindere mate. In de periode 2009-2012 blijft de omvang van de Limburgse bevolking echter op peil ondanks een toenemend sterfteoverschot en een negatief binnenlands migratiesaldo. De reden hiervoor is dat het buitenlands migratiesaldo aanzienlijk positief is en daarmee het sterfteoverschot en het binnenlands migratiesaldo nagenoeg volledig compenseert. Het positieve buitenlandse migratiesaldo komt in deze jaren vooral tot stand door een toename van de immigratie van arbeids- en kennismigranten en buitenlandse studenten.

2.2 Bevolkingsontwikkeling in 2013

In 2013 is de bevolking in de provincie Limburg gedaald met ongeveer 1.900 personen. Deze afname was iets groter dan in 2012 toen de daling beperkt bleef tot 1.200 inwoners. Het sterfteoverschot (2.000) was groter dan in 2012 als gevolg van minder geboorten en meer sterfgevallen. Het aantal geboorten liep verder door het lage consumentenvertrouwen en de oplopende werkloosheid. Tegelijkertijd was er meer sterfte door de toenemende vergrijzing en de lange griep epidemie in het voorjaar van 2013. Ook zag Limburg inwoners verliezen (-2.300) aan andere delen van het land, een ontwikkeling die al meerdere decennia gaande is. Wel was het buitenlands migratiesaldo in 2013 wederom positief (+2.400) maar onvoldoende om zowel het sterfteoverschot als het binnenlands vertrekoverschot te compenseren.

2.3 Uitgangspunten nieuwe bevolkingsprognose

De nieuwe bevolkingsprognose voor Limburg is doorgerekend met behulp van demografische kengetallen uit de kernprognose 2013-2060¹. Deze kernprognose is een actualisatie van de nationale bevolkingsprognose 2012-2060². In deze prognose zijn de landelijke veronderstellingen ten aanzien van geboorte, sterfte en buitenlandse migratie voor de korte termijn herzien op basis van actuele ontwikkelingen en voortschrijdende inzichten.

Vruchtbaarheid

Voor de korte termijn gaat de kernprognose uit van lagere vruchtbaarheidscijfers³ dan in de vorige prognose. Het trage economische herstel leidt ertoe dat paren het krijgen van kinderen nog even uitstellen, valt het gemiddeld kindertal dus lager uit en blijft het gemiddeld kindertal langer onder het langetermijnniveau liggen. Pas in 2017 wordt verwacht dat het gemiddeld kindertal weer terug is op het langetermijnniveau van 1,75 kinderen per vrouw.

Levensverwachting

De levensverwachting van kinderen die voor 2013 zijn geboren is licht bijgesteld. Per saldo heeft de bijstelling echter een verwaarloosbaar effect op de sterfteprognose.

Buitenlandse migratie

Immigratie en emigratie zijn communicerende vaten. Omdat immigranten vaak na een aantal jaren weer terugkeren, hangen ontwikkelingen in immigratie en emigratie nauw met elkaar samen. In de kernprognose sluit het CBS voor de korte termijn aan bij de immi- en emigratieaantallen in 2013. Hierdoor komt het migratiesaldo tot 2016 boven het niveau en tussen 2016 en 2026 onder het niveau te liggen van de migratiesaldi uit de vorige bevolkingsprognose. Na 2026 is er vrijwel geen verschil meer tussen beide prognoses.

2.4 Provinciale bevolkingsprognose

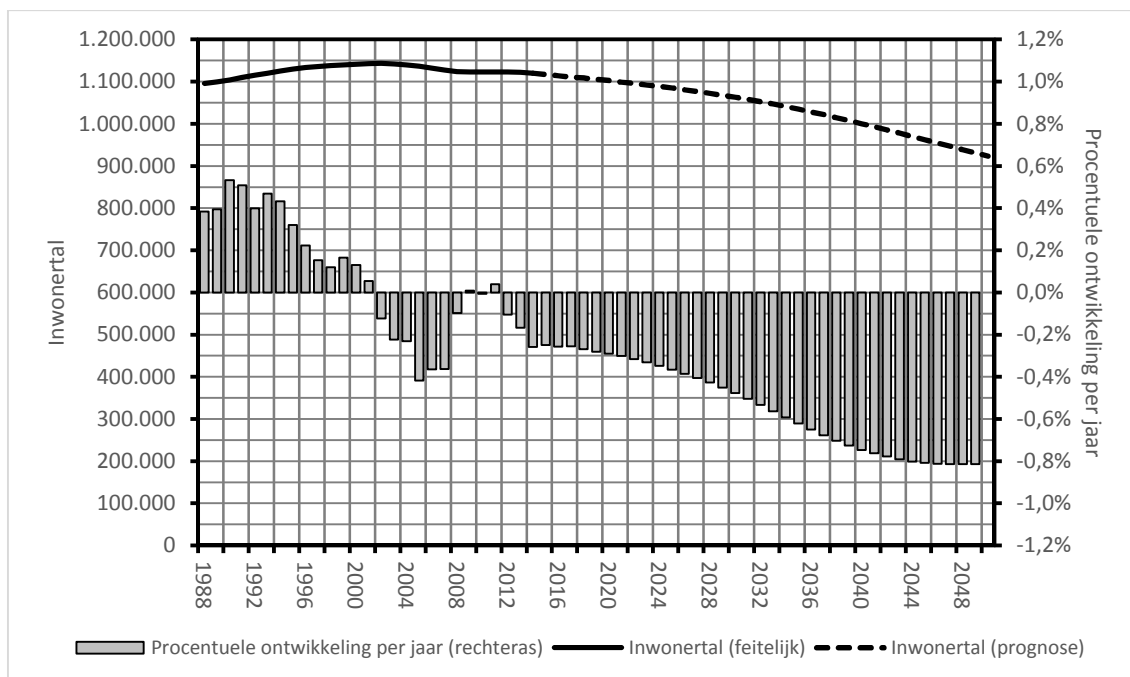
De aangepaste veronderstellingen in de kernprognose van het CBS zijn verwerkt in Progneff 2014. Daarnaast zijn de nieuwe standcijfers van de bevolking op 1 januari 2014 toegevoegd alsook de gegevens over de ontwikkeling van de bevolkingscomponenten naar leeftijd en geslacht in 2013. Met behulp van de nieuwe informatie is een nieuwe prognose van de Limburgse bevolking opgesteld (zie figuur 2.2).

¹ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Kernprognose 2013-2060: tijdelijk minder geboorten", 2013.

² Centraal Bureau voor de Statistiek, "Bevolkingsprognose 2012-2060: langer leven, langer werken", 2012.

³ Het totale vruchtbaarheidscijfer is het aantal kinderen dat een vrouw in een jaar krijgt als de samenstelling van het aantal vrouwen naar leeftijd in dat jaar evenredig verdeeld zou zijn over de vruchtbare leeftijdsjaren.

Figuur 2.2. Feitelijke ontwikkeling Limburgse bevolking en bevolkingsprognose 2014

Bron: CBS Statline en Etil

In Progneff 2014 daalt de bevolking in de provincie Limburg van 1.120.000 inwoners in 2014 tot ongeveer 924.000 inwoners in 2050. Dit betekent dat de Limburgse bevolking in de prognoseperiode met ongeveer 200.000 personen zal afnemen, een daling van ruim 17% ten opzichte van het huidige niveau. Tot 2020 blijft de bevolkingsdaling nog beperkt tot ongeveer 0,25% per jaar, maar na 2020 versnelt de bevolkingsdaling, van 0,25% in 2020 naar 0,8% in 2045. Na 2045 blijft de relatieve bevolkingsdaling stabiel op iets meer dan 0,85% per jaar.

De (toenemende) bevolkingsdaling zal steeds zichtbaarder worden in de Limburgse samenleving. Zo zal de bedrijvigheid afnemen als niet tijdig nieuwe afzetmarkten worden gevonden elders in Nederland of in het buitenland. De gevolgen van de bevolkingsdaling zijn reeds voelbaar in het onderwijs. Dalende leerlingenaantallen in het primair onderwijs hebben er de afgelopen jaren toe geleid dat diverse scholen onder de opheffingsnorm terecht zijn gekomen. Deze ontwikkeling hoeft niet heel schadelijk te zijn als de overcapaciteit van scholen wordt teruggedrongen. Door de juiste locaties te sluiten of af te stoten, kunnen vaste lasten en personeelskosten worden verminderd en kan de kwaliteit van het onderwijs worden verbeterd zonder dat de reistijden van de leerlingen noemenswaardig toenemen. Op termijn zal de bevolkingsdaling ook merkbaar zijn op de woningmarkt, op de arbeidsmarkt en voor de mobiliteit van personen.

Verschillen tussen Progneff 2013 en Progneff 2014

De nieuwe prognose ligt in lijn met de bevolkingsprognose van Progneff 2013. Wel is de samenstelling van de bevolkingsontwikkeling iets veranderd (zie staat 2.1). In de nieuwe prognose worden iets meer kinderen geboren en ligt het aantal sterfgevallen iets lager. Hierdoor ligt de natuurlijke aanwas in de huidige prognose voor periode 2014-2050 bijna 2.200 hoger dan in Progneff 2013. Verder wordt er in Progneff 2014 met een positiever buitenlands migratiesaldo (+5.700) en een negatiever binnenlands migratiesaldo (-8.000) gerekend. Dit resulteert in een lager migratiesaldo (-2.400) in de periode 2014-2050. De bijstelling van het migratiesaldo is het gevolg van de ontwikkelingen van het binnenlands en buitenlands migratiesaldo in recente jaren die het langjarig gemiddelde doen dalen respectievelijk stijgen.

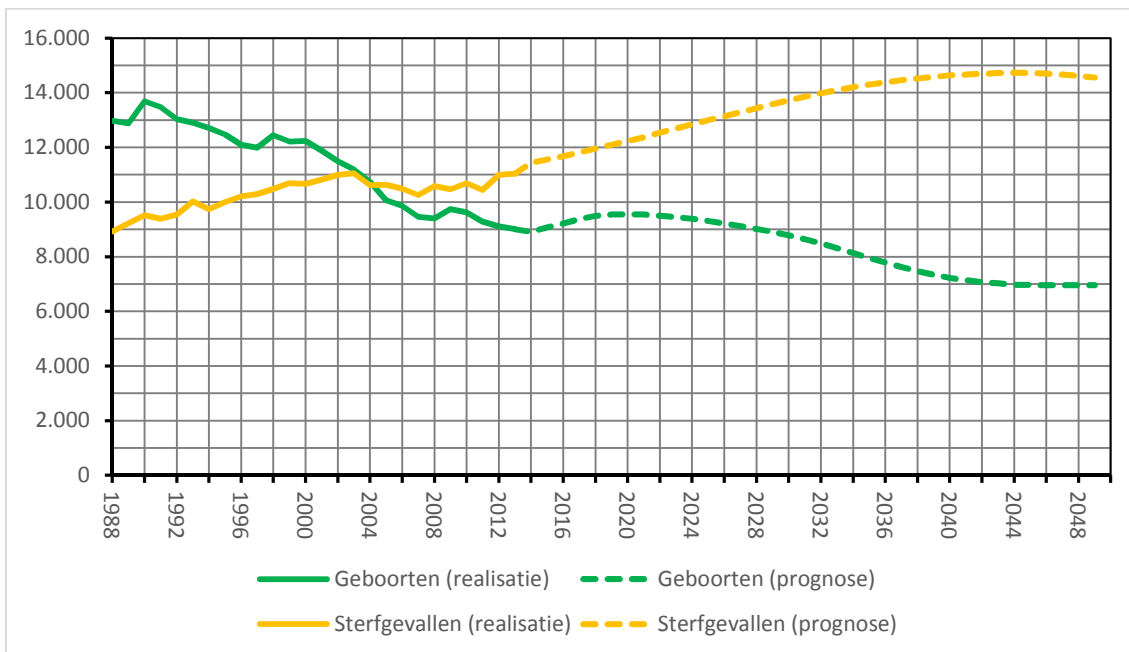
	Progneff 2013	Progneff 2014	Vershil
Bevolkingsomvang 1-1-2014	1.119.211	1.120.006	795
Bevolkingsomvang 1-1-2050	923.375	923.982	607
Bevolkingscomponenten (2014-2050)			
Natuurlijke aanwas (cumulatief)	-191.268	-189.100	2.169
- geboorte (cumulatief)	298.299	299.481	1.181
- sterfte (cumulatief)	489.568	488.581	-987
Migratiesaldo (cumulatief)	-4.567	-6.924	-2.357
- binnenlands migratiesaldo (cumulatief)	-30.650	-38.726	-8.076
- buitenlands migratiesaldo (cumulatief)	26.082	31.801	5.719
Bevolkingsontwikkeling	-195.836	-196.024	-188

Staat 2.1. Verschillen tussen de bevolkingsprognoses van Progneff 2013 en Progneff 2014

Bron: Etil

Geboorte en sterfte

De toekomstige bevolkingsontwikkeling van Limburg wordt in sterke mate bepaald door de ontwikkeling van de natuurlijke aanwas (zie staat 2.1). In de periode 2014-2050 bedraagt het cumulatieve sterfteoverschot namelijk -189.100, terwijl het cumulatieve migratiesaldo uitkomt op -6.900. Het sterfteoverschot komt tot stand door de ontwikkeling van geboorte en sterfte, die zijn weergegeven in figuur 2.3.

Figuur 2.3 Ontwikkeling aantal geboorten en sterfgevallen in Limburg in de periode 1988-2050

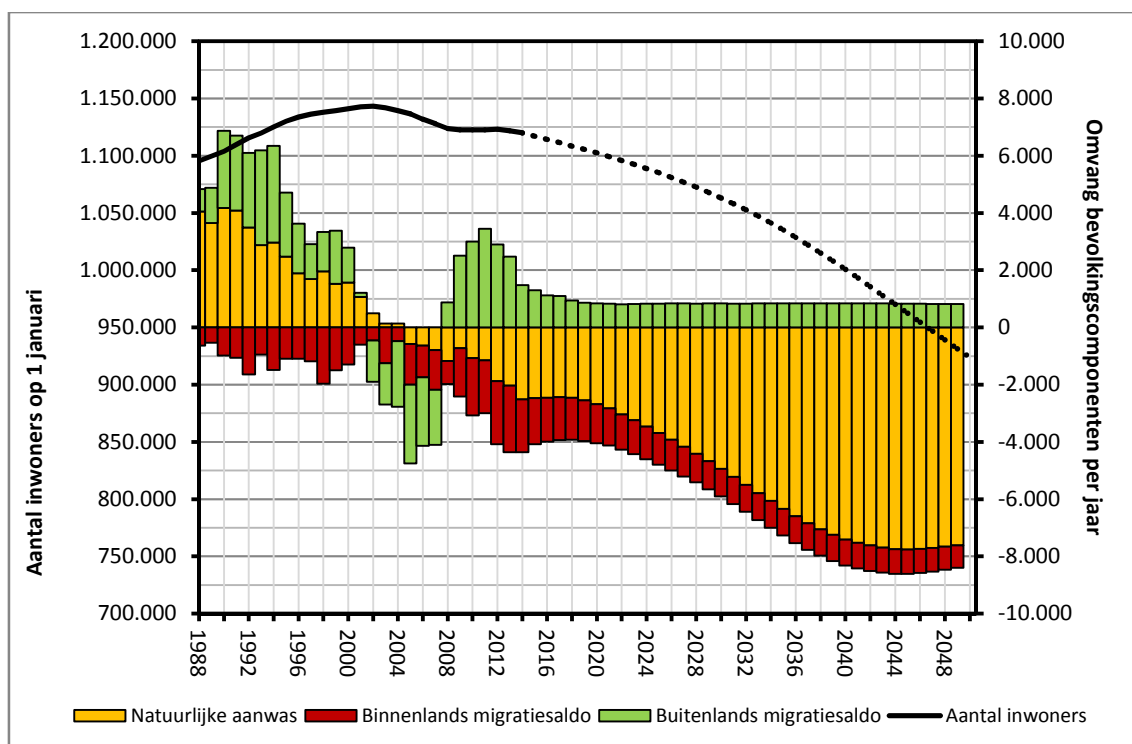
Bron: CBS Statline en Etil

Sinds 2004 heeft Limburg te maken met een structureel sterfteoverschot. Het sterfteoverschot neemt in de prognoseperiode jaarlijks toe door de vergrijzing (meer ouderen, dus ook meer sterfgevallen) en bedraagt in 2050 ongeveer 7.500 personen. De eerste jaren neemt het sterfteoverschot vooral toe door een groter aantal sterfgevallen en een stabiel aantal geboorten. Na 2025 versnelt de toename van het sterfteoverschot doordat ook het aantal geboorten terugloopt. Deze ontwikkeling is toe te schrijven aan de daling van het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijdsgroepen in Limburg. Het gemiddeld kindertal verandert niet.

Ontwikkeling van de bevolkingscomponenten

Figuur 2.4 toont de ontwikkeling van de bevolkingscomponenten in de periode 1988-2050. Hieruit blijkt dat in het verleden het binnenlands migratiesaldo in elk jaar negatief was voor Limburg. Er vertrokken dus jaarlijks meer mensen uit de provincie naar de rest van het land dan er uit andere provincies naar Limburg toekwamen. In de periode 1988-2013 bedroeg het binnenlands migratiesaldo gemiddeld ongeveer -1.250 personen per jaar. In Progneff 2014 wordt verondersteld dat het binnenlands migratiesaldo op termijn iets minder negatief wordt door ontgroening en vergrijzing. Aangezien jongeren een grotere verhuisgeneidheid kennen dan ouderen, zijn er in de toekomst minder verhuizingen en zal het binnenlands migratiesaldo kleiner zijn.

Figuur 2.4 Ontwikkeling bevolking en bevolkingscomponenten Limburg in de periode 1988-2050

Bron: CBS Statline en Etil

Het buitenlands migratiesaldo blijft in de prognoseperiode positief, maar zal lager zijn dan in de afgelopen vijf jaar. Dit heeft te maken met het feit dat de ontwikkeling van het buitenlands migratiesaldo in de afgelopen jaren vooral toe te schrijven is aan de sterke toename van het aantal arbeids- en kennismigranten en buitenlandse studenten. We verwachten dat een deel van deze immigranten de komende jaren weer terugkeert naar land van herkomst.

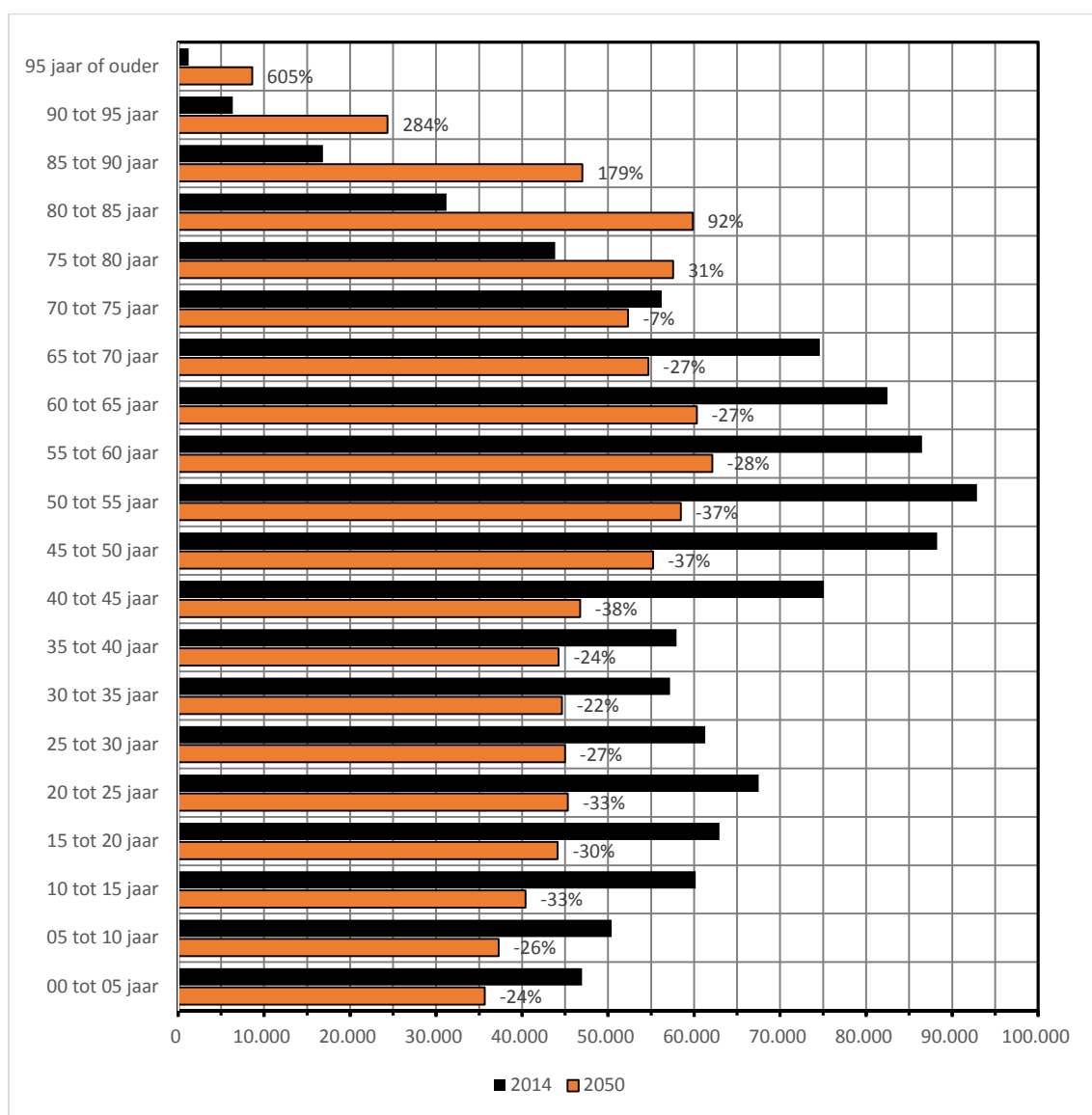
In de prognoseperiode zal de Limburgse bevolking verder dalen aangezien het sterfteoverschot toeneemt en het effect van het migratiesaldo op de bevolkingsontwikkeling in relatieve zin afneemt. Het blijft evenwel belangrijk om de identiteit die burgers met de eigen regio hebben verder te versterken en aantrekkelijk te blijven voor internationale bedrijven en buitenlandse migranten door het bieden van voldoende perspectieven voor wonen, leven, leren en werken. Hiermee wordt krimp niet voorkomen, maar kan de bevolkingsdaling wel worden afgeremd.

2.5 Veranderingen in de leeftijdssamenstelling

Voor beleidsmakers zijn veranderingen in de omvang, ontwikkeling en samenstelling van de bevolking voor vrijwel alle maatschappelijke terreinen van belang. In paragraaf 2.4 hebben we reeds geconstateerd dat de omvang van de Limburgse bevolking de komende decennia zal afnemen met enkele duizenden tot ruim 7.000 per jaar. Voor het maken van beleid moet men zich er van bewust zijn dat naast de daling van de totale bevolking ook de leeftijdssamenstelling van de Limburgse bevolking sterke veranderingen ondergaat die beleidsmatig waarschijnlijk grotere implicaties zullen hebben dan de daling van het totale inwonertal.

De verandering in de leeftijdsopbouw van de Limburgse bevolking wordt geïllustreerd in figuur 2.5. In deze figuur wordt de huidige leeftijdsopbouw van de Limburgse bevolking vergeleken met de verwachte leeftijdsopbouw in 2050. Hieruit blijkt dat de Limburgse bevolking tot 2050 sterkt ontgroent en vergrijsst. De vijfjaarsleeftijdsgroepen tot 75 jaar zullen in 2050 aanzienlijk kleiner zijn, terwijl de vijfjaarsleeftijdsgroepen van 75 jaar en ouder dan sterk in omvang zijn toegenomen.

Figuur 2.5 Leeftijdsopbouw van de Limburgse bevolking in 2014 en 2050

Bron: CBS Statline en Etil

Een maatstaf voor de ontgroening en de vergrijzing in een gebied is de ‘groene en grijze druk’ (jong en oud als aandeel van de potentiële beroepsbevolking). Voor het berekenen van de groene en grijze druk zijn de volgende leeftijdsgroepen relevant: 0 tot 20 jaar (jongeren; in principe zonder werk), 20 tot 65 jaar (potentiële beroepsbevolking; in principe aan het werk) en 65 jaar en ouder (ouderen; in principe niet meer aan het werk).

In staat 2.2 is de ontwikkeling van de groene en grijze druk voor de provincie Limburg weergegeven. Hieruit blijkt dat de totale druk (de som van de groene en grijze druk) stijgt van 67,4% in 2014 naar 105,7% in 2040. In de periode 2040-2050 daalt de totale druk weer iets tot 100,0% in 2050. Dit betekent dat er in 2050 tegenover elke drie potentieel werkenden één jongere en twee ouderen staan. De toename van de totale druk in de prognoseperiode komt vooral voor rekening van de grijze druk. Deze verdubbelt van 34,4% in 2013 naar 65,9% in 2050.

	2014	2020	2030	2040	2050
0 tot 20 jaar	220.500	202.800	191.300	180.000	157.500
20 tot 65 jaar	669.200	633.000	550.600	486.600	462.100
65 jaar of ouder	230.300	266.700	321.300	334.100	304.400
Totaal	1.120.000	1.102.500	1.063.200	1.000.700	924.000
Groene druk	32,9%	32,0%	34,7%	37,0%	34,1%
Grijze druk	34,4%	42,1%	58,4%	68,7%	65,9%
Totale druk	67,4%	74,2%	93,1%	105,7%	100,0%

Staat 2.2 Ontwikkeling groene en grijze druk in Limburg, 2014-2050.

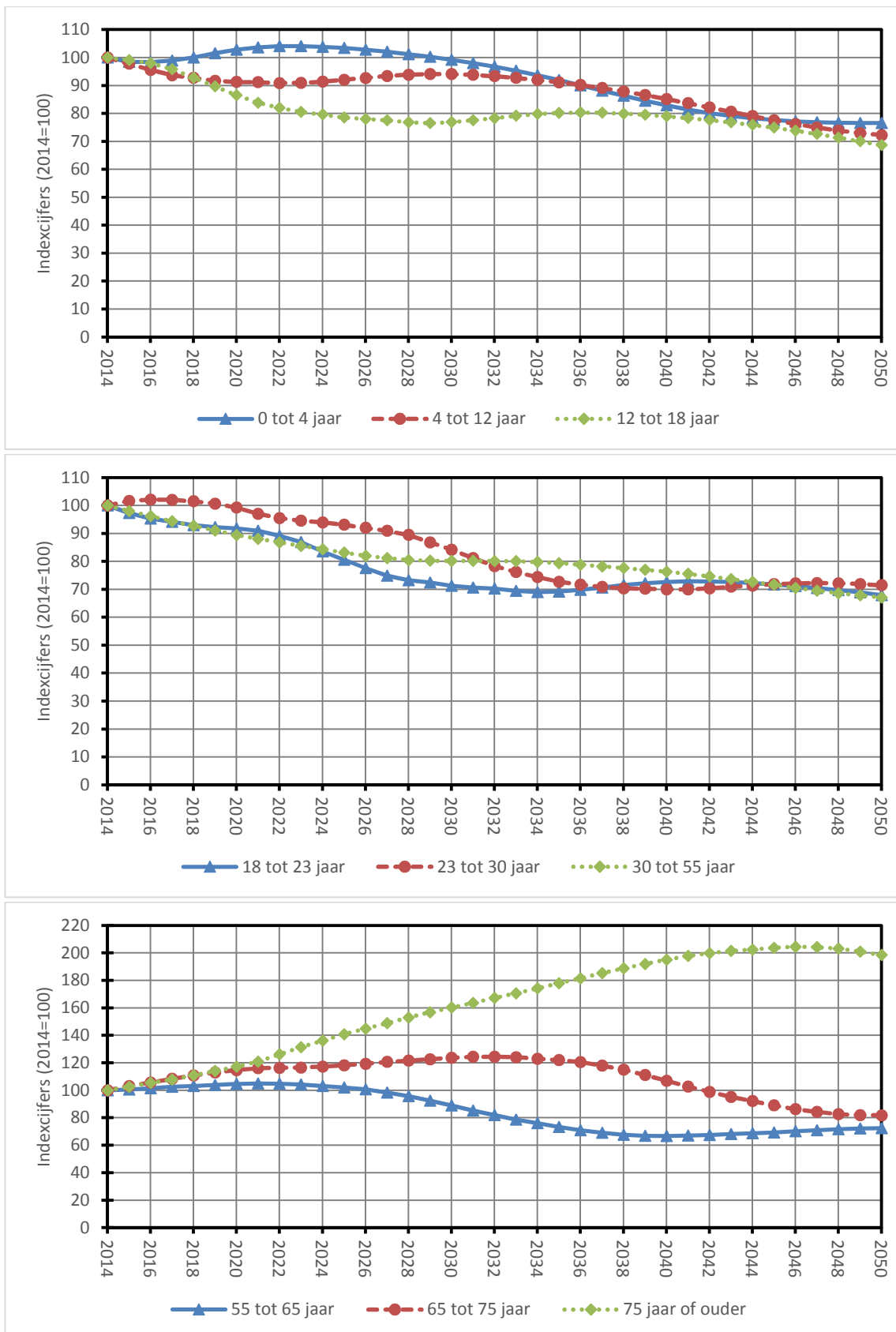
Bron: CBS Statline en Etil

Figuur 2.5 en staat 2.2 laten zien dat de leeftijdssamenstelling van de Limburgse bevolking sterk gaat veranderen. Dit proces verloopt geleidelijk maar verschilt wel per leeftijdsgroep en periode. Voor beleidsmakers is het belangrijk om te weten welke bevolkingsontwikkelingen er zijn per leeftijdsgroep omdat elk maatschappelijk beleidsterrein een unieke doelgroep kent. Voor het in beeld brengen van de bevolkingsontwikkeling naar leeftijdsgroepen maken we de volgende uitsplitsing:

- 0 tot 4 jaar (relevante leeftijdsgroep voor de kinderopvang)
- 4 tot 12 jaar (leerlingen in het primair onderwijs)
- 12 tot 18 jaar (leerlingen in het voortgezet onderwijs en overige leerplichtigen)
- 18 tot 23 jaar (jongeren die mogelijk onder de RMC-wet vallen)
- 23 tot 30 jaar (starters op de woningmarkt)
- 30 tot 55 jaar (middengroepleeftijd)
- 55 tot 65 jaar (leeftijdsgroep die binnen tien jaar met pensioen gaat)
- 65 tot 75 jaar (vitale gepensioneerden)
- 75 jaar of ouder (ouderen)

In figuur 2.6 is de ontwikkeling van de Limburgse bevolking per leeftijdsklasse weergegeven. Hieruit blijkt dat de komende jaren weer meer kinderen in Limburg worden geboren. Dit hangt vooral samen met de toename van het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijdsgroepen en niet zozeer door hogere vruchtbaarheidscijfers. De kinderen van de babyboomgeneratie krijgen nu zelf kinderen waardoor er voorlopig een einde komt aan de voortdurende daling van het aantal geboorten. Hierdoor zal het aantal 0- tot 4-jarigen de komende jaren weer licht gaan toenemen. Rond 2025 is er een omslagpunt en daalt de doelgroep voor de kinderopvang weer. Verder blijkt dat de daling van het aantal leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs zich de komende jaren nog voortzet. Pas rond 2020 stabiliseert het aantal leerlingen in het primair onderwijs en acht jaar later ook in het voortgezet onderwijs.

Figuur 2.6 Ontwikkeling Limburgse bevolking per leeftijdsklasse; in indexcijfers (2014=100)
 Bron: CBS Statline en Etil

Na 2035 daalt het aantal leerlingen in het primair onderwijs opnieuw en na 2043 ook in het voortgezet onderwijs. Hoewel de laatste ontwikkeling ver in de toekomst ligt, is het wel belangrijk om hiermee rekening te houden bij het sluiten, vervangen en oprichten van scholen.

Ook de groep tussen 18 en 55 jaar daalt de komende decennia in omvang. In 2030 zijn er circa 25% minder inwoners van 18 tot 23 jaar, van 23 tot 30 jaar en van 30 tot 55 jaar dan in 2014.

Bij de oudere leeftijdsgroepen is er een wisselend beeld. Zo blijft het aantal 55- tot 65-jarigen de eerste tien jaar nog op peil. Dit betekent dat de uitstroom naar pensioen voorlopig nog niet substantieel toe- of afneemt. Na 2025 daalt het aantal 55- tot 65-jarigen en zal de uitstroom naar pensioen gaan dalen. Het aantal vitale gepensioneerden blijft tot begin jaren '30 toenemen. Rond 2030 is deze groep ruim 20% groter dan in 2014. Na 2030 begint ook deze groep in omvang af te nemen. De sterkste ontwikkeling vindt plaats bij het aantal 75-plussers. Deze groep groeit vrijwel in elk jaar en zal in 2050 twee keer zo groot zijn als nu.

2.6 Bevolkingsontwikkelingen per woonregio

De bevolkingsontwikkelingen in Limburg zijn niet overal gelijk. Dit geldt voor zowel de COROP-gebieden als de Limburgse woonregio's binnen een COROP-gebied. Ook tussen gemeenten bestaan er soms grote verschillen. De regionale verscheidenheid in de bevolkingsontwikkeling wordt primair verklaard door de leeftijdsopbouw van de bevolking. De leeftijdsopbouw bepaalt namelijk de natuurlijke aanwas, die de motor is voor de toekomstige bevolkingsontwikkeling. Migratie heeft ook invloed, maar is vaak van ondergeschikt belang. Migratie kan wel het verschil maken tussen groei of krimp als de natuurlijke aanwas rond de nul ligt. In staat 2.3 is de bevolkingsontwikkeling in de provincie Limburg tussen 2014 en 2050 weergegeven per periode van 10 jaar (de eerste periode bedraagt 6 jaar). Er wordt onderscheid gemaakt tussen stedelijke en landelijke gebieden, COROP-gebieden en woonregio's.

	Inwoners	Bevolkingsontwikkeling per tijdvak (abs.)					Inwoners
	1-1-2014	2014-2019	2020-2029	2030-2039	2040-2049	1-1-2050	
Provincie Limburg	1.120.000	-17.300	-39.200	-62.500	-77.100	923.900 (-18%)	
Stedelijke gebieden ⁴	553.600	-3.900	-11.700	-22.300	-28.400	487.300 (-12%)	
Landelijke gebieden	566.400	-13.400	-27.500	-40.200	-48.700	436.600 (-23%)	
Noord-Limburg	280.500	-1.100	-4.100	-9.800	-14.800	250.700 (-11%)	
Midden-Limburg	235.300	-900	-4.700	-10.800	-14.700	204.200 (-13%)	
Zuid-Limburg	604.200	-15.300	-30.400	-41.900	-47.600	469.000 (-22%)	
Regio Maasduinen	38.300	-600	-1.200	-2.000	-2.800	31.700 (-17%)	
Regio Venlo	157.400	-800	-3.000	-6.200	-8.400	139.000 (-12%)	
Regio Venray	84.800	300	100	-1.600	-3.600	80.000 (-6%)	
Regio Midden-Limburg	235.300	-900	-4.700	-10.800	-14.700	204.200 (-13%)	
Westelijke Mijnstreek	148.300	-4.600	-8.900	-11.800	-13.800	109.200 (-26%)	
Parkstad Limburg	248.300	-8.200	-15.900	-20.300	-22.400	181.500 (-27%)	
Maastricht & Mergelland	207.600	-2.500	-5.600	-9.800	-11.400	178.300 (-14%)	

Staat 2.3 Ontwikkeling van de bevolking in de provincie Limburg, 2014-2050

Bron: CBS Statline en Etil

⁴ De stedelijke gebieden worden hier gevormd door de 7 Limburgse centrumgemeenten (Venlo, Venray, Weert, Roermond, Sittard, Heerlen en Maastricht).

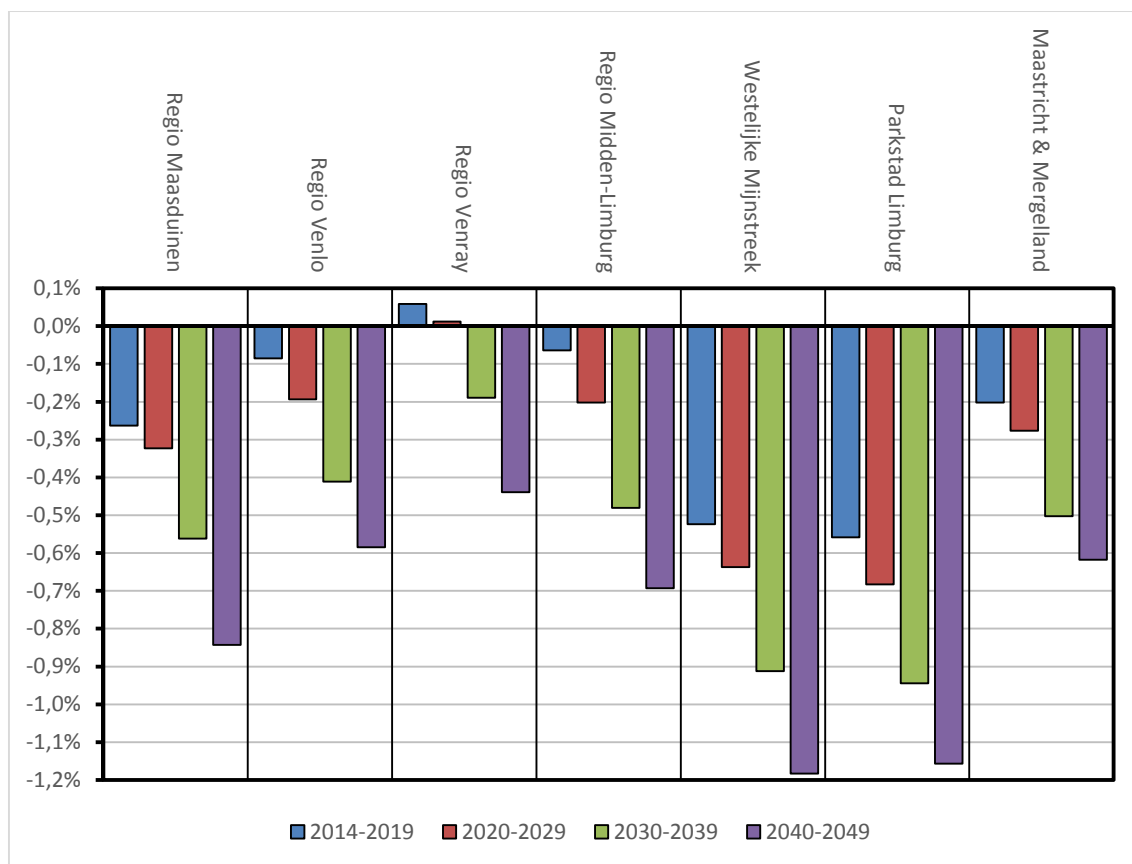

Uit staat 2.3 blijkt dat de bevolkingsdaling in de landelijke gebieden groter is dan in de stedelijke gebieden. Dit proces heeft onder meer te maken met migratie. Het zijn namelijk vooral de jongeren die van het platteland naar de stad verhuizen. Hierdoor verloopt de vergrijzing in landelijke gemeenten veelal sneller dan in stedelijke gemeenten.

Verder valt op dat de bevolkingsdaling in de krimpregio Zuid-Limburg bijna tweemaal zo groot is als in de anticipeerregio's Noord- en Midden-Limburg. In de periode 2014-2050 daalt het aantal inwoners in Zuid-Limburg namelijk met ongeveer 135.000 (-22%), terwijl de bevolkingsdaling in Noord- en Midden-Limburg 30.000 (-11%) respectievelijk 31.000 (-13%) inwoners bedraagt.

Ook op het niveau van de Limburgse woonregio's zijn er aanzienlijke verschillen in de snelheid van de bevolkingsdaling. De (relatieve) daling is het grootst voor de woonregio's Parkstad Limburg en Westelijke Mijnstreek gevolgd door de woonregio's Maasduinen en Maastricht en Mergelland. Alleen in de woonregio Venray blijft de bevolking tot 2030 nog op peil, maar dan krijgt ook deze woonregio te maken met een daling van het inwonertal.

De bevolkingsdaling in de Limburgse woonregio's zal de komende jaren toenemen. Deze ontwikkeling wordt tevens geïllustreerd in figuur 2.7 waarin de gemiddelde jaarlijkse bevolkingsontwikkeling voor de tijdvakken 2014-2019, 2020-2029, 2030-2039 en 2040-2049 per woonregio is weergegeven. Hieruit wordt zichtbaar dat de bevolkingsdaling per tijdvak toeneemt en dat dit geldt voor alle Limburgse woonregio's. De maatschappelijke gevolgen van deze ontwikkeling zijn op dit moment nog niet goed te overzien, maar wel is duidelijk dat het effect op de regionale economie en het vastgoed in Limburg niet mag worden onderschat.

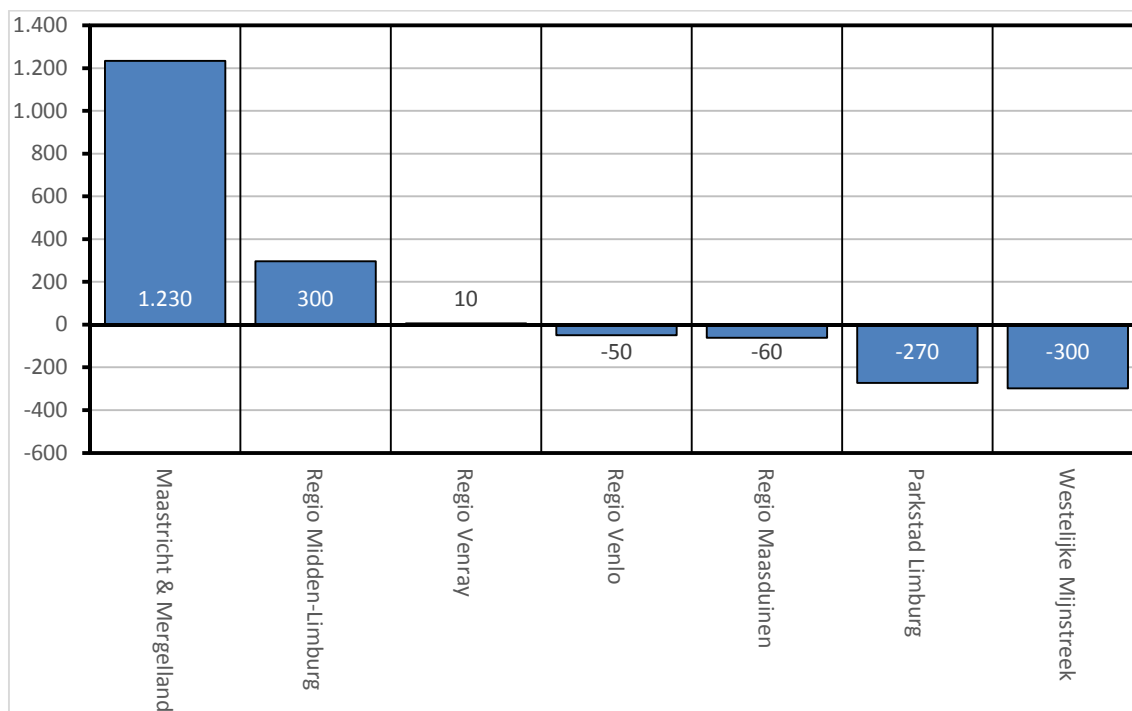

Figuur 2.7 Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsontwikkeling per woonregio en tijdvak
Bron: CBS Statline en Etil

Regionale verschillen in migratie

De ontwikkeling van het totale migratiesaldo van Limburg heeft een sterk regionaal karakter. Als gekeken wordt naar het gemiddelde migratiesaldo in de afgelopen vijf jaar (zie figuur 2.8), kan worden afgeleid dat het migratiesaldo van de provincie Limburg in de periode 2009-2013 voornamelijk werd bepaald door het migratiesaldo van de woonregio's Maastricht en Mergelland (met name door de gemeente Maastricht) en Midden-Limburg (met name door de gemeenten Roermond en Weert).

Figuur 2.8 Gemiddeld jaarlijkse migratiesaldo Limburgse woonregio's in de periode 2009-2013

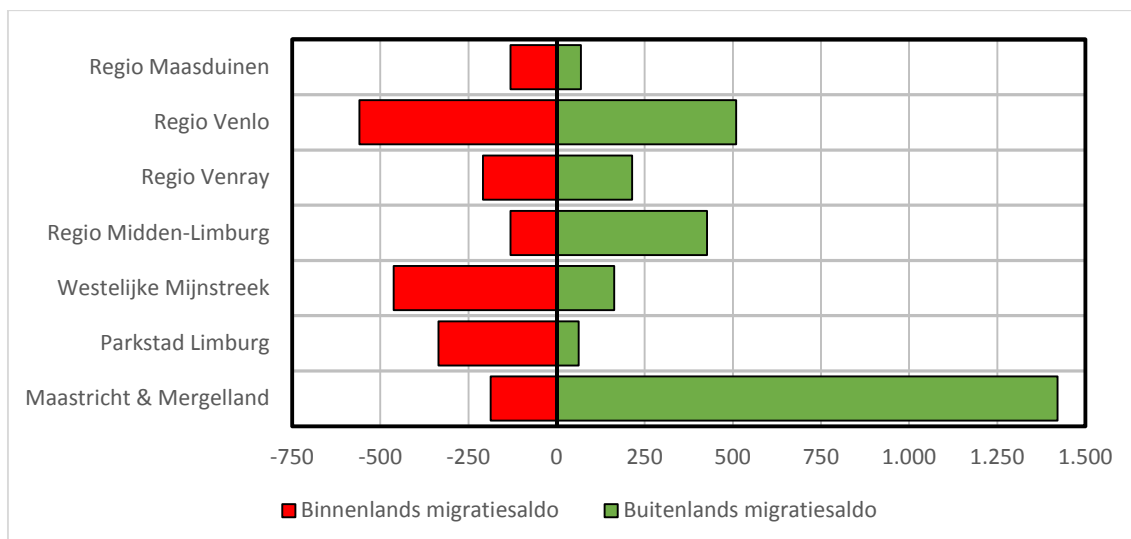
Bron: CBS Statline

Het totale migratiesaldo komt tot stand door het binnenlands migratiesaldo op te tellen bij het buitenlands migratiesaldo. Beide vormen van migratie komen evenwel op verschillende wijze tot stand, in andere woorden de processen die ten grondslag liggen aan binnenlandse en buitenlandse migratie verschillen van elkaar.

Binnenlandse migranten verhuizen vaak vanwege economische motieven. Jongeren in de perifere gebieden van Nederland verlaten het ouderlijk huis om te gaan werken of studeren in de Randstad. Een deel hiervan keert overigens wel weer terug op latere leeftijd. Omgekeerd zijn er weinig Randstedelingen die de stap naar Limburg maken. Immers, de baandichtheid is in de Randstad groter en vanwege de centrale ligging zijn de reisafstanden gemiddeld kleiner. Bij buitenlandse migranten spelen ook andere motieven een rol zoals de motieven 'studie', 'gezinsvorming' en 'politiek asiel'. Nederland is van oudsher een immigratieland en heeft daarom een positief buitenlands migratiesaldo, zo ook Limburg.

Figuur 2.8 toont het gemiddelde binnenlands en buitenlands migratiesaldo van de Limburgse woonregio's in de periode 2009-2013. Hieruit blijkt dat alle woonregio's de afgelopen vijf jaar per saldo inwoners hebben verloren aan de rest van Nederland. Daarentegen hebben alle woonregio's per saldo nieuwe inwoners ontvangen uit het buitenland. Vooral de woonregio Maastricht en Mergelland, maar ook de woonregio's Venlo en Midden-Limburg hadden in de periode 2009-2013 een positief saldo van buitenlandse migranten.

Figuur 2.8 Gemiddeld jaarlijkse migratiesaldo Limburgse woonregio's in de periode 2009-2013

Bron: CBS Statline

Een verklaring voor de positieve buitenlandse migratiesaldi moet vooral gezocht worden in de toenemende internationalisering van het universitair onderwijs waardoor er jaarlijks meer buitenlandse studenten en academici naar Maastricht toekomen⁵, en een sterke toename van het aantal internationale kenniswerkers en arbeidsmigranten naar Zuid-Nederland. Hier heeft ook Limburg van geprofiteerd^{6,7}.

Het is de vraag of de positieve buitenlandse migratiesaldi van de laatste jaren zich zullen voortzetten. Door veranderingen in de nationale en internationale regelgeving, het fragiele economisch klimaat in Europa en conflictsituaties in de Oekraïne en landen in Centraal-Azië, het Midden-Oosten en Noord-Afrika, is de ontwikkeling van het buitenlands migratiesaldo in de toekomst allerminst zeker.

⁵ Recente jaarverslagen van de Universiteit Maastricht.

⁶ Decisio, "Economische analyse van het aantal internationals in Zuid-Nederland", 2014.

⁷ Decisio, "Economische analyse van het aantal internationals in Zuid-Limburg", 2014.

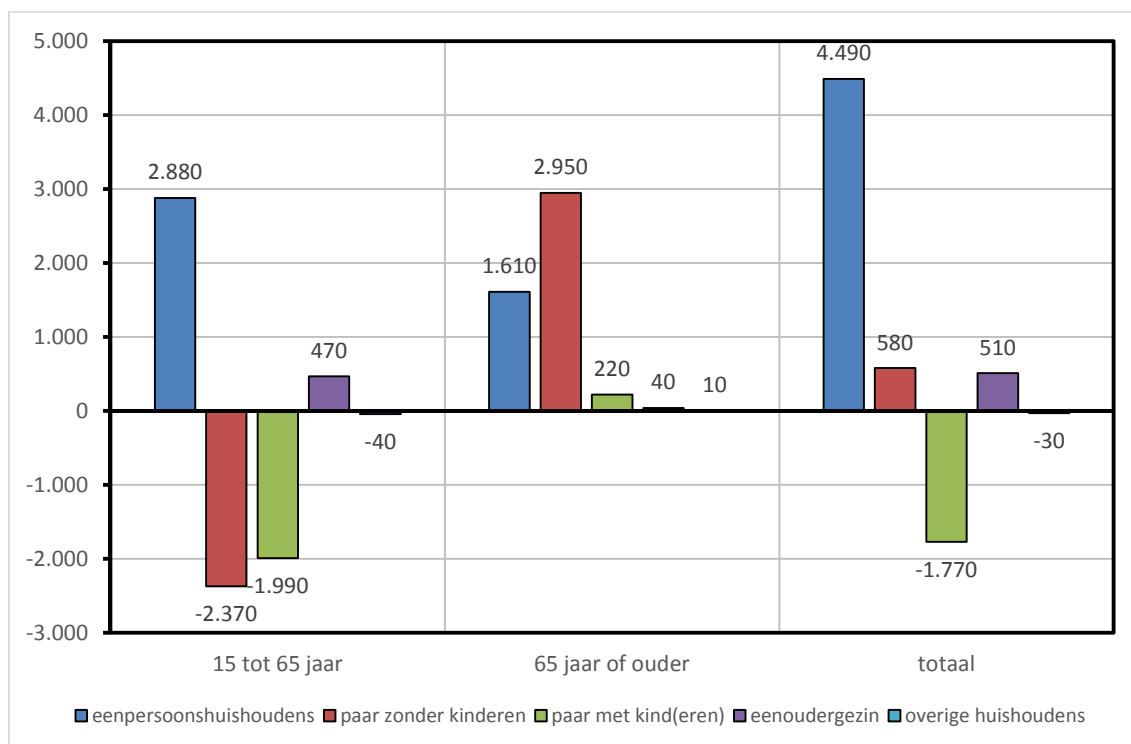

3 DE ONTWIKKELING VAN DE LIMBURGSE HUISHOUDENS

De ontwikkeling van het aantal particuliere huishoudens wordt bepaald door twee factoren, namelijk de bevolkingsontwikkeling (sterfte en migratie) en het huishoudensverduunningsproces. Het huishoudensverduunningsproces zorgt ervoor dat het gemiddeld aantal personen in een huishouden nog steeds blijft dalen. Verklaringen hiervoor zijn uitstel van relatie- en gezinsvorming, minder kinderen per gezin door lagere vruchtbaarheidscijfers vanaf de jaren zeventig, meer alleenstaanden door echtscheidingen en meer alleenstaande ouderen door de vergrijzing. Hierdoor neemt het aantal particuliere huishoudens en de woningbehoefte nog steeds toe, ook in de krimpregio's in Nederland.

3.1 Terugblik huishoudensontwikkeling 2012

In 2012⁸ is het aantal particuliere huishoudens in de provincie Limburg met ongeveer 3.800 toegenomen tot 516.200 op 1 januari 2013. Deze toename was kleiner dan in 2011 toen het aantal huishoudens nog met 4.700 toenam. De groei van het aantal particuliere huishoudens kan vooral worden toegeschreven aan het aantal eenpersoonshuishoudens dat in 2012 toenam met bijna 4.500 (zie figuur 3.1). De toename bij de 15- tot 65-jarigen bedroeg in 2012 bijna 2.900 huishoudens; bij de 65-plussers bleef de groei beperkt tot 1.600 huishoudens. Een andere opvallende ontwikkeling is de afname van het aantal paren met één of meer kinderen die in 2012 ongeveer 2.000 huishoudens bedroeg. De verklaring voor deze ontwikkeling moet waarschijnlijk worden gezocht in de veranderende leeftijdsopbouw van de Limburgse bevolking waardoor er steeds minder jongeren zijn, en dus ook minder paren met één of meer kinderen.

Figuur 3.1 Veranderingen in het aantal particuliere huishoudens naar type en leeftijdsklasse in 2012
Bron: CBS Statline

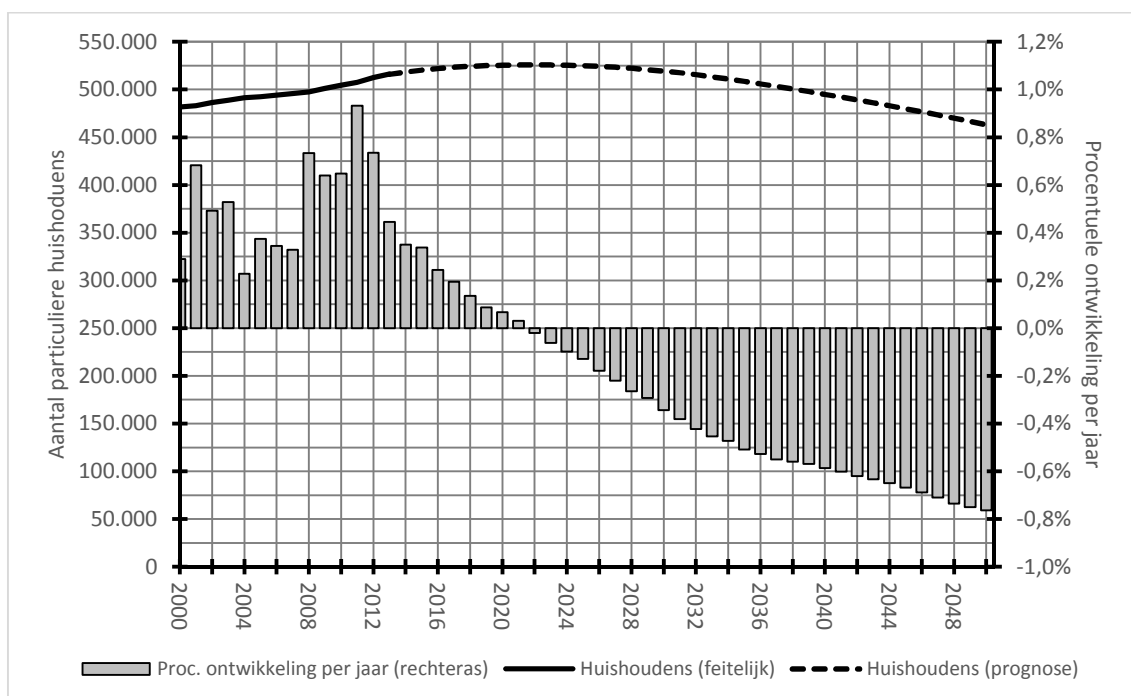
⁸ Gegevens over het aantal institutionele en particuliere huishoudens op peildatum komen met ongeveer een vertraging van een jaar beschikbaar. Hierdoor lopen de huishoudenscijfers een jaar achter op de bevolkingscijfers.

3.2 Provinciale huishoudensprognose

Het CBS stelt eens in de twee jaar een nationale prognose op van het aantal particuliere en institutionele huishoudens⁹. De laatste nationale prognose dateert van april 2013. Voor het opstellen van een nieuwe huishoudensprognose voor de provincie Limburg worden kengetallen uit deze huishoudensprognose gecombineerd met de actuele huishoudensontwikkelingen op regionaal niveau en de nieuwe Limburgse bevolkingsprognose. Aangezien binnen Progneff 2013 reeds werd gerekend met de nationale huishoudensprognose van 2013 en de bijstelling van de nieuwe bevolkingsprognose klein is, zijn er geen noemenswaardige verschuivingen in de toekomstige huishoudensontwikkelingen in Limburg.

In Progneff 2014 neemt het aantal particuliere huishoudens in de provincie Limburg af van 516.200 in 2013 tot 463.100 in 2050, een daling van ongeveer 53.000 huishoudens (zie figuur 3.2). Tot begin jaren '20 groeit het aantal particuliere huishoudens evenwel nog. Rond 2022 komt de groei van het aantal particuliere huishoudens in Limburg tot stilstand, waarna het aantal particuliere huishoudens geleidelijk gaat dalen. Tot 2022 neemt het aantal particuliere huishoudens nog wel toe met ongeveer 10.000.

Figuur 3.2 Absolute en relatieve huishoudensontwikkeling in de provincie Limburg, 2000-2050

Bron: CBS Statline en Etil

De huishoudensdaling na 2022 verloopt geleidelijk, maar zal wel elk jaar groter worden. Rond 2035 bedraagt de huishoudensdaling 0,5% per jaar en loopt daarna verder op tot 0,75% in 2050.

De huishoudensdaling zal zijn weerslag hebben op de Limburgse samenleving. Zonder tijdige transformatie van de woningvoorraad zal de structurele leegstand toenemen en de woningprijzen aan erosie onderhevig zijn. Ook de bedrijvigheid in de provincie Limburg kan teruglopen. Immers, het verdienvermogen van de provincie Limburg neemt af wanneer het aantal huishoudens en navolgend de bestedingen teruglopen. Hier ligt dus een belangrijke opgave voor beleidsmakers en bestuurders om een nieuw, duurzaam evenwicht te vinden.

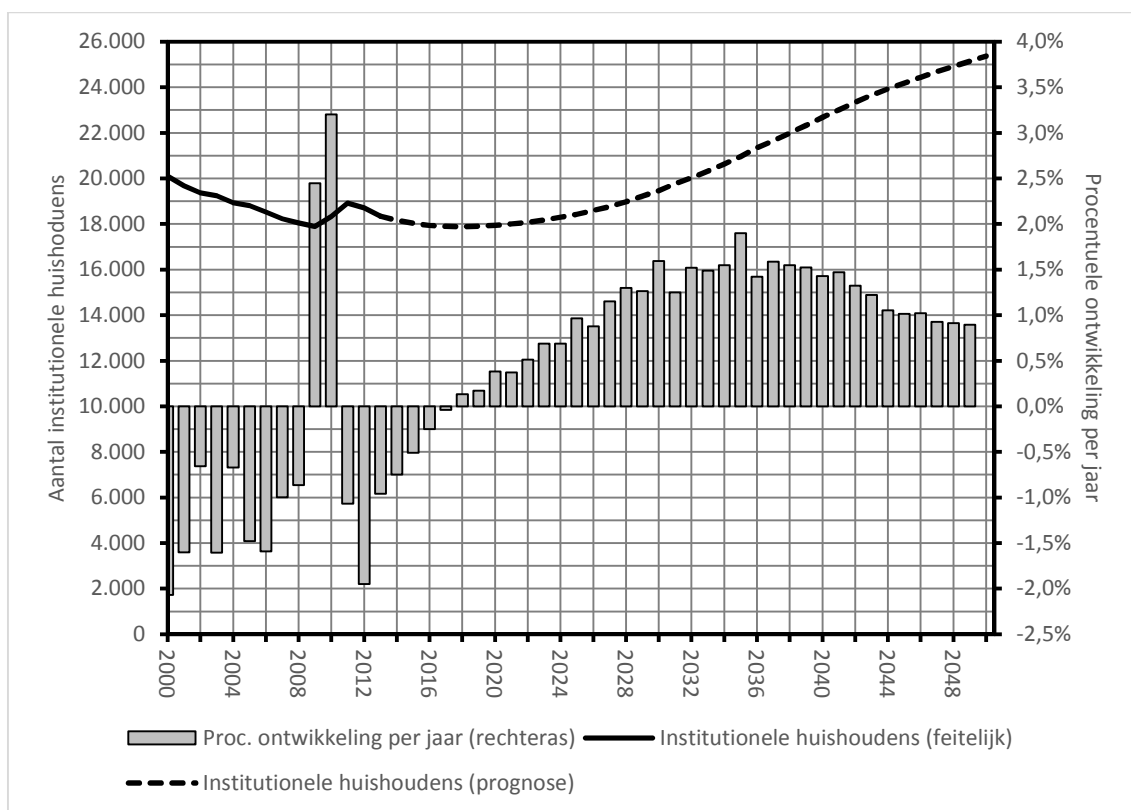
⁹ Centraal Bureau voor de Statistiek, "Huishoudensprognose 2013-2060: sterke toename oudere alleenstaanden", 2013.

3.3 Toekomstige ontwikkeling van de institutionele bevolking

Van de totale Limburgse bevolking zit momenteel 1,6 procent in een institutioneel huishouden¹⁰. Omdat in dit aandeel alleen personen zijn meegeteld die op het adres van de instelling zijn ingeschreven, ontbreekt een deel van de populatie. Op basis van zorgvraagontwikkelingen die Etil heeft opgesteld in het kader van Wonen met Zorg, ligt het totale aantal instellingsbewoners waarschijnlijk 2.000 à 3.000 hoger en zou het werkelijke aandeel instellingsbewoners ongeveer 1,9% bedragen van de totale Limburgse bevolking. In deze paragraaf sluiten we hierna aan bij de CBS-cijfers over de institutionele bevolking.

Figuur 3.3 geeft de ontwikkeling weer van het aantal institutionele huishoudens tussen 2000 en 2050 volgens de nieuwe prognose. Hieruit blijkt dat het aantal institutionele huishoudens in Limburg tot 2020 redelijk stabiel blijft. Na 2020 stijgt het aantal institutionele huishoudens van ongeveer 18.000 in 2020 tot ruim 25.000 in 2050. Opvallend is de groei van het aantal institutionele huishoudens in 2009 en 2010, die wordt verklaard door een methodiekwijziging van het CBS waarbij het aantal institutionele huishoudens naar boven is bijgesteld¹¹.

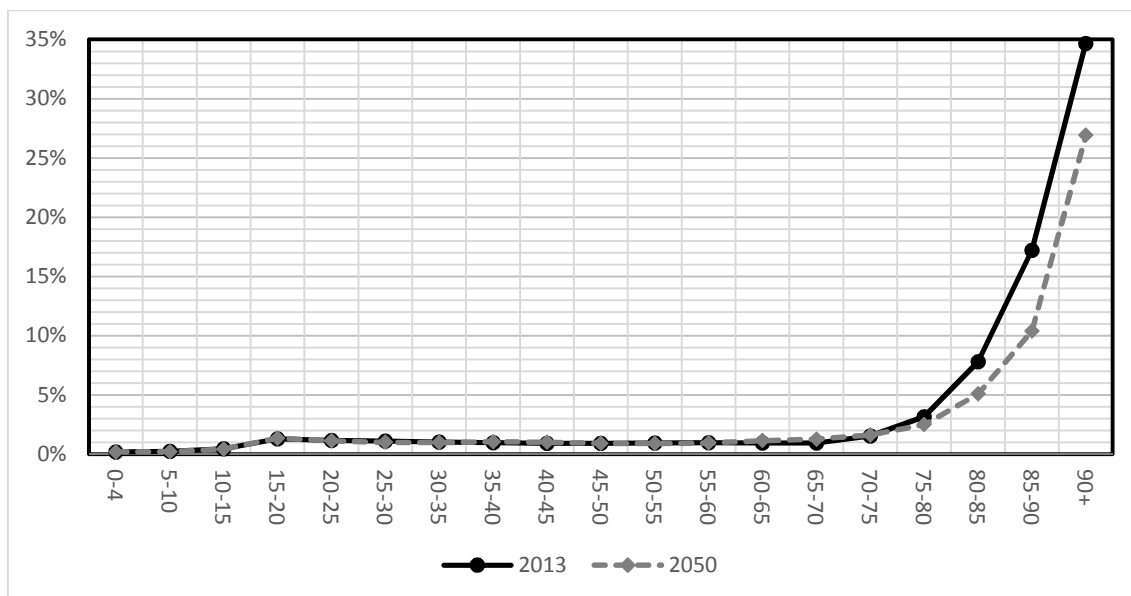
Figuur 3.3 Absolute en relatieve ontwikkeling institutionele huishoudens in Limburg, 2000-2050
Bron: CBS Statline en Etil

De toename van het aantal institutionele huishoudens wordt nog enigszins geremd door de almaar stijgende levensverwachting. Hierdoor komt men steeds vaker op een latere leeftijd in een institutioneel huishouden terecht. Dit wordt geïllustreerd door figuur 3.4 waarin het aandeel instellingsbewoners per leeftijdsgroep voor Limburg is weergegeven voor 2013 en 2050.

¹⁰ Een huishouden waarin een persoon alleen of met meerdere personen een woonruimte bewoont en daar bedrijfsmatig wordt voorzien in de dagelijkse levensbehoeften. Het gaat hierbij om plaatsen in verpleeg-, verzorgings- en kindertehuizen, gezinsvervangende tehuizen, revalidatiecentra en penitentiaire inrichtingen.

¹¹ Institutionele huishoudens worden na de methodiekwijziging door het CBS beter waargenomen.

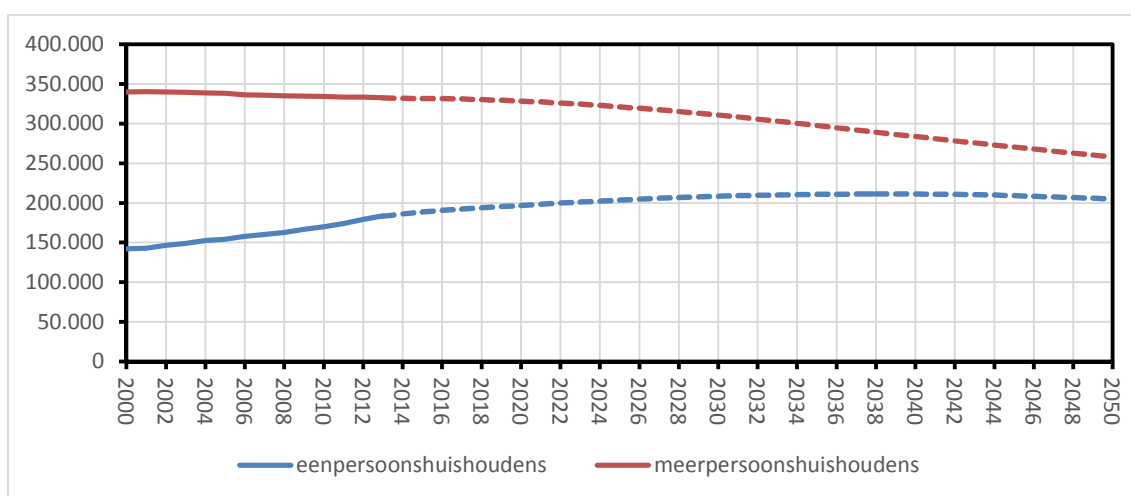

Figuur 3.4 Institutionele bevolking als percentage van de Limburgse bevolking, per leeftijdsgroep.
Bron: CBS Statline en Etil.

Figuur 3.4 laat zien dat de leeftijd waarop men in een instelling komt iets opschuift (de lijngrafiek ligt meer naar rechts). Het aandeel instellingsbewoners per leeftijdsgroep daalt dus in de prognoseperiode. Dat het aantal instellingsbewoners toch nog toeneemt is het gevolg van het feit dat het aantal ouderen sneller stijgt dan het aandeel instellingsbewoners daalt. Ook de zwaarte van de intramurale zorg zal toenemen door de hogere gemiddelde leeftijd van de instellingsbewoners. Dit proces wordt nog eens versterkt door het overheidsbeleid dat er op gericht is de lagere ZZP-classes te extramuraliseren.

3.4 Ontwikkeling van het aantal huishoudens naar grootte, type en leeftijdsklasse

De Limburgse huishoudensprognose voorziet voor vrijwel de gehele prognoseperiode een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens. Dat het aantal particuliere huishoudens begin jaren '20 toch gaat afnemen komt door de voortdurende daling van het aantal meerpersoonshuishoudens. In figuur 3.5 is deze ontwikkeling grafisch weergegeven.

Figuur 3.5 Ontwikkeling van het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in Limburg, 2000-2050
Bron: CBS Statline en Etil

Het aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe van 184.000 in 2013 naar 211.000 in 2040, een toename van bijna 12%. Na 2040 daalt het aantal eenpersoonshuishoudens licht en komt in 2050, het eindjaar van de huidige prognose, uit op 205.000. In dezelfde periode daalt het meerspersoonshuishoudens in elk jaar van 333.000 in 2013 naar 258.000 in 2050, oftewel een daling van 22%.

Ook de huishoudenssamenstelling naar type verandert in de prognoseperiode. In staat 3.1 is de huishoudensontwikkeling naar type in de provincie Limburg tussen 2014 en 2050 weergegeven per periode van 10 jaar (de eerste periode bedraagt 7 jaar). Hieruit blijkt dat alle huishoudentypen in de prognoseperiode zullen afnemen met uitzondering van de eenpersoonshuishoudens en de overige huishoudens. De daling is het sterkst voor de paren met kind(eren), maar ook de paren zonder kinderen en eenoudergezinnen zijn in 2050 aanzienlijk kleiner.

	Huishoudens		Ontwikkeling per tijdvak (abs.)				Huishoudens	
	1-1-2013	2014-2019	2020-2029	2030-2039	2040-2049	1-1-2050		
Eenpersoonshuishoudens	183.700	13.300	11.500	2.700	-6.400	204.800	(11%)	
Paren zonder kinderen	164.300	7.600	-5.600	-18.100	-14.100	134.100	(-18%)	
Paren met kind(eren)	132.300	-11.000	-9.800	-7.300	-9.200	95.000	(-28%)	
Eenoudergezinnen	33.500	-800	-2.200	-1.700	-2.300	26.500	(-21%)	
Overige huishoudens	2.400	200	100	0	0	2.700	(13%)	
<i>Totaal</i>	<i>516.200</i>	<i>9.300</i>	<i>-6.000</i>	<i>-24.400</i>	<i>-31.900</i>	<i>463.100</i>	<i>(-10%)</i>	

Staat 3.1 Ontwikkeling van het aantal huishouden naar type in de provincie Limburg, 2013-2050

Bron: CBS Statline en Etil

De veranderingen in de huishoudenssamenstelling in de periode 2013-2050 is vooral het gevolg van de veranderende leeftijdsopbouw van de Limburgse bevolking. Door de ontgroening en vergrijzing zijn er minder huishoudens met een referentiepersoon¹² jonger dan 65 jaar en meer huishoudens met een referentiepersoon van 65 jaar of ouder.

Een en ander wordt ook duidelijk aan de hand van figuur 3.6. Uit deze figuur valt af te leiden dat het aantal eenpersoonshuishoudens daalt bij de 15- tot 65-jarigen. Daarentegen stijgt het aantal eenpersoonshuishoudens met een 65-plusser. Op termijn komen er steeds meer alleenstaande ouderen in de Limburgse samenleving.

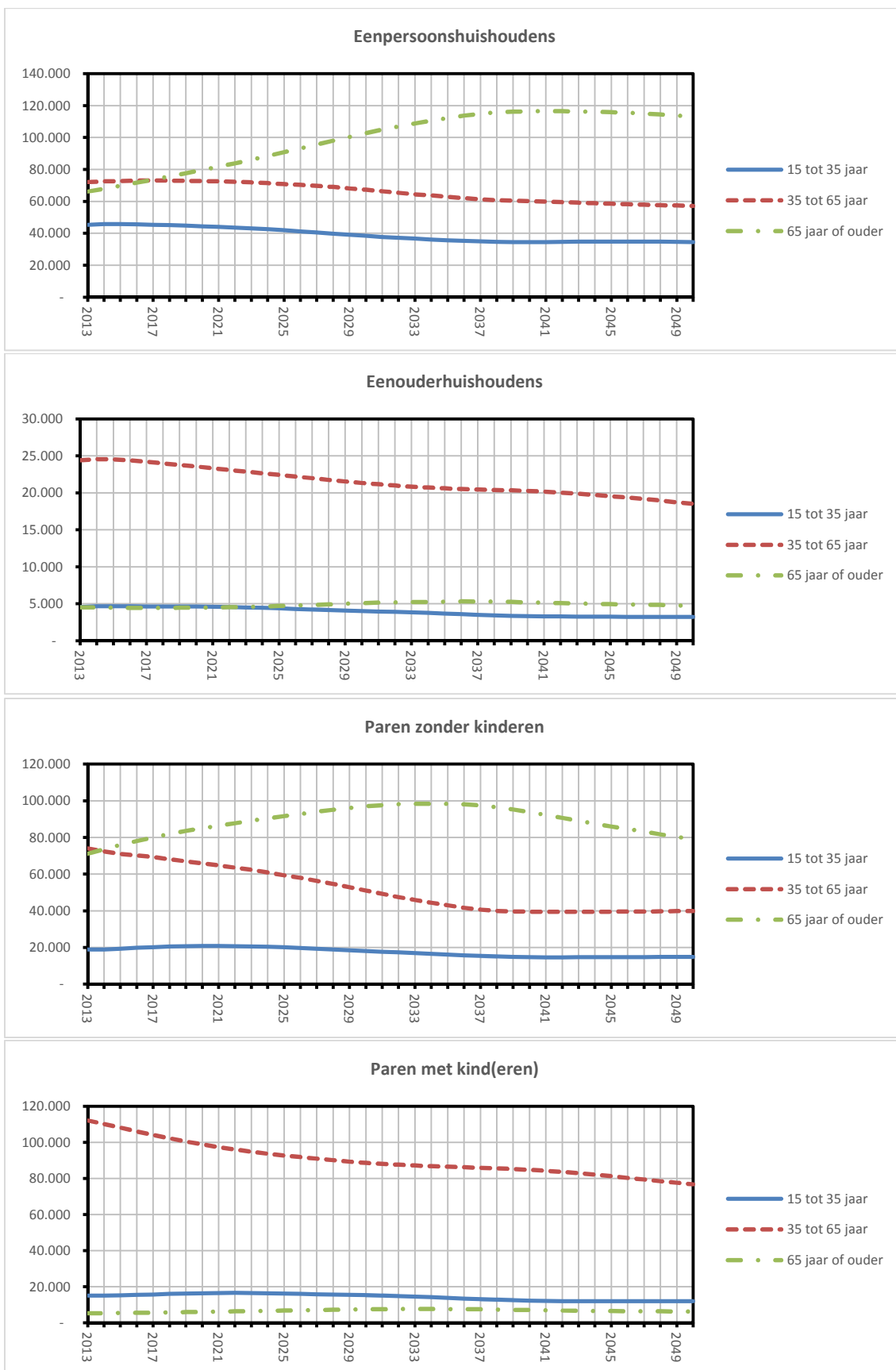
Daarnaast valt te constateren dat het aantal huishoudens met een referentiepersoon tussen de 35 en 65 jaar terugloopt. Deze ontwikkeling geldt voor alle huishoudentypen, maar de daling is het grootst voor de paren met en zonder kinderen.

Het aantal paren zonder kinderen met een 65-plusser als referentiepersoon neemt de komende jaren nog wel toe. Dit heeft te maken met de feit dat de babyboomgeneratie, waarvan de kinderen inmiddels uit huis zijn, doorschuift naar de leeftijdsklasse van 65 jaar en ouder.

¹² De leeftijd van het huishouden wordt bepaald aan de hand van de leeftijd van de CBS-referentiepersoon: "het lid van het huishouden ten opzichte van wie de posities van de andere leden in het huishouden worden bepaald en van wie de kenmerken (bijvoorbeeld leeftijd) eventueel ook aan het huishouden worden toegekend. Uit de leden van het huishouden wordt de referentiepersoon als volgt gekozen:

- als er een paar is binnen het huishouden: de man;
- als het paar van gelijk geslacht is: de oudste van het paar;
- in een eenouderhuishouden: de ouder;
- in een overig huishouden: de oudste meerderjarige man of - als deze ontbreekt - de oudste meerderjarige vrouw".

Figuur 3.6 Ontwikkeling van het aantal huishoudens naar type en leeftijd in Limburg, 2013-2050
 Bron: CBS Statline en Etil

3.5 Huishoudensontwikkelingen per woonregio

De huishoudensontwikkelingen verschillen binnen de provincie Limburg. In staat 3.2 is de huishoudensontwikkeling in de provincie Limburg tussen 2013 en 2050 weergegeven per periode van 10 jaar (de eerste periode bedraagt 7 jaar). Er wordt onderscheid gemaakt tussen stedelijke en landelijke gebieden, COROP-gebieden en woonregio's.

	Huishoudens		Ontwikkeling per tijdvak (abs.)			Huishoudens	
	1-1-2013	2013-2019	2020-2029	2030-2039	2040-2049	1-1-2050	
Provincie Limburg	516.200	9.300	-6.200	-24.300	-31.900	463.100	(-10%)
Stedelijke gebieden ¹³	267.800	6.300	-1.200	-8.200	-11.500	253.200	(-5%)
Landelijke gebieden	248.400	3.000	-5.000	-16.100	-20.400	209.900	(-15%)
Noord-Limburg	120.100	4.300	2.200	-2.600	-4.900	119.100	(-1%)
Midden-Limburg	103.800	3.600	1.400	-3.400	-5.400	100.000	(-4%)
Zuid-Limburg	292.300	1.400	-9.800	-18.300	-21.600	244.000	(-17%)
Regio Maasduinen	16.100	500	200	-700	-1.200	14.900	(-7%)
Regio Venlo	69.100	2.100	700	-1.500	-2.700	67.700	(-2%)
Regio Venray	34.900	1.700	1.300	-400	-1.000	36.500	(5%)
Regio Midden-Limburg	103.800	3.600	1.400	-3.400	-5.400	100.000	(-4%)
Westelijke Mijnstreek	68.300	200	-2.100	-4.700	-5.900	55.800	(-18%)
Parkstad Limburg	119.500	-1.000	-4.900	-8.500	-10.500	94.600	(-21%)
Maastricht & Mergelland	104.500	2.200	-2.800	-5.100	-5.200	93.600	(-10%)

Staat 3.2 Ontwikkeling van het aantal particuliere huishoudens in de provincie Limburg, 2013-2050
Bron: CBS Statline en Etil

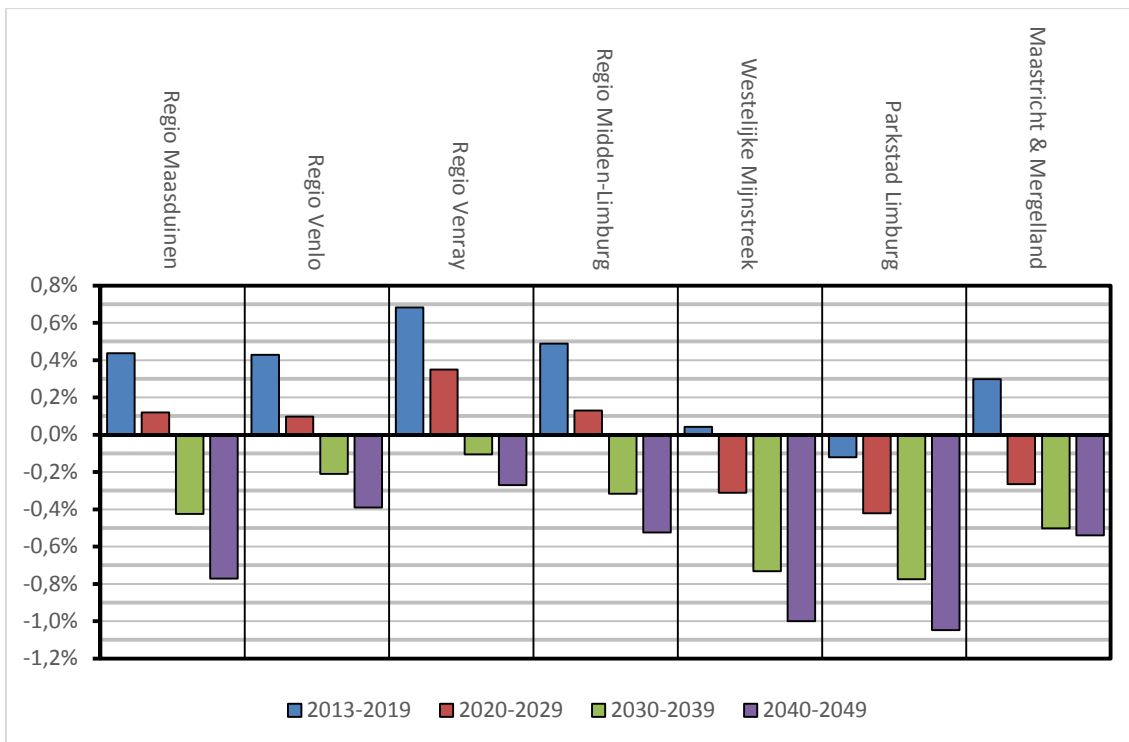
In de periode 2013-2020 neemt het aantal huishoudens toe in alle woonregio's, met uitzondering van Parkstad Limburg waar het aantal huishoudens met ongeveer 1.000 daalt. In deze woonregio kan de huishoudensverdunding dus de daling van het aantal inwoners niet meer compenseren. In de periode 2020-2030 daalt het aantal huishoudens in alle Zuid-Limburgse woonregio's, maar nog niet in Noord- en Midden-Limburg. Pas na 2030 loopt ook hier het aantal huishoudens terug. In heel Limburg ligt het aantal particuliere huishouden in 2050 ongeveer 53.000 lager dan in 2013.

Uit staat 3.2 blijkt verder dat de huishoudensdaling zich in de landelijke gebieden drie keer zo snel voltrekt als in de stedelijke gebieden. Het aantal huishoudens in de landelijke gebieden ligt in 2050 namelijk 15% lager dan nu, terwijl het aantal huishoudens in de stedelijke gebieden dan 5% onder het huidige niveau ligt. Deze ontwikkeling is toe te schrijven aan de leeftijdsopbouw van de landelijke gebieden die meer vergrijsd is en door wegtrekkende jongeren.

In figuur 3.7 is de gemiddelde jaarlijkse huishoudensontwikkeling in de perioden 2013-2019, 2020-2029, 2030-2039 en 2040-2049 per woonregio weergegeven. Hieruit wordt zichtbaar dat de huishoudensgroei in elke woonregio afneemt en vervolgens overgaat in een daling, die per tijdvak toeneemt. Dit betekent dat er in de toekomst jaarlijks steeds meer woningen gesloopt moeten worden of een andere bestemming voor deze woningen dient te worden gevonden.

¹³ De stedelijke gebieden worden hier gevormd door de 7 Limburgse centrumgemeenten (Venlo, Venray, Weert, Roermond, Sittard, Heerlen en Maastricht).

Figuur 3.7 Gemiddelde jaarlijkse huishoudensontwikkeling per woonregio en tijdvak

Bron: CBS Statline en Etil

Bovenbeschreven ontwikkelingen gelden niet voor alle gemeenten binnen een woonregio. Door een afwijkende leeftijdsopbouw, specifieke migratiestromen en huishoudensontwikkelingen zullen sommige gemeenten in een woonregio eerder met huishoudenskrimpt te maken krijgen dan andere gemeenten. Bij de interpretatie van de cijfers dient hier dus wel rekening mee te worden gehouden.

4 REGIONALE WONINGBEHOEFTE

Voor het bepalen van de toekomstige woningbehoefte speelt de actuele woningvoorraad een belangrijke rol. Binnen Progneff wordt de actuele woningvoorraad in beeld gebracht met behulp van de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Waardering Onroerende Zaken (WOZ). De WOZ-registratie dient vooral om ‘foutieve’ registraties in de BAG te corrigeren en onbekende objecten te classificeren.

4.1 Relatie particuliere huishoudens en woningvoorraad

Er is een directe relatie tussen het aantal particuliere huishoudens en de actuele woningvoorraad. In principe moet het aantal particuliere huishoudens ongeveer gelijk zijn aan de bewoonde woningvoorraad. De actuele woningvoorraad, de bewoonde en leegstaande woningen, ligt dus hoger als gevolg van frictieleegstand, structurele leegstand en tweede woningen.

In de praktijk wijkt het aantal particuliere huishoudens soms af van de bewoonde woningvoorraad. Deze verschillen worden veroorzaakt doordat een deel van de particuliere huishoudens niet in de woningvoorraad zitten (bijv. studentenwoningen) of slechts deels zijn opgenomen in de BAG en WOZ-registratie (bijv. recreatiewoningen). Aangezien het aandeel studenten- en recreatiewoningen sterk verschilt tussen gemeenten, is de bewoonde woningvoorraad niet in alle gemeenten gelijk aan het aantal particuliere huishoudens.

De ontwikkeling van het aantal particuliere huishoudens geeft een goede indicatie van de toekomstige woningbehoefte. De huishoudensprognose ligt daarom ten grondslag aan de woningbehoefteprognose. De omvang van de toekomstige woningbehoefte wordt bepaald door de huishoudensontwikkeling te projecteren op de actuele woningvoorraad, dus inclusief de leegstaande woningvoorraad. Op deze wijze wordt rekening gehouden met de frictieleegstand die nodig is om verhuizingen ook in de toekomst mogelijk te maken en het feit dat niet alle woningen worden meegeteld in de woningvoorraad. Hierbij wordt wel verondersteld dat er op regionaal niveau geen sprake is van structurele leegstand. Indien dit wel het geval is, komt de berekende woningbehoefte hoger uit dan de feitelijke woningbehoefte. Het is daarom bij het opstellen van de plancapaciteiten belangrijk om vooral uit te gaan van de ontwikkeling van de woningbehoefte en het niveau als feit te beschouwen.

4.2 Prognose van de woningbehoefte per woonregio

In staat 4.1 is de ontwikkeling van de woningbehoefte in de provincie Limburg tussen 2014 en 2050 weergegeven per periode van 10 jaar (de eerste periode bedraagt 6 jaar). Er wordt onderscheid gemaakt tussen stedelijke en landelijke gebieden, COROP-gebieden en woonregio's. De ontwikkeling van de woningbehoefte volgt de huishoudenontwikkeling in grote lijnen, maar in regio's waar relatief veel studenten- en recreatiewoningen zijn kunnen de ontwikkelingen iets van elkaar afwijken. De daling van de woningbehoefte is wel iets groter dan de huishoudensdaling, maar dit heeft te maken met het feit dat het startjaar in staat 3.1 het jaar 2013 en niet het jaar 2014 is.

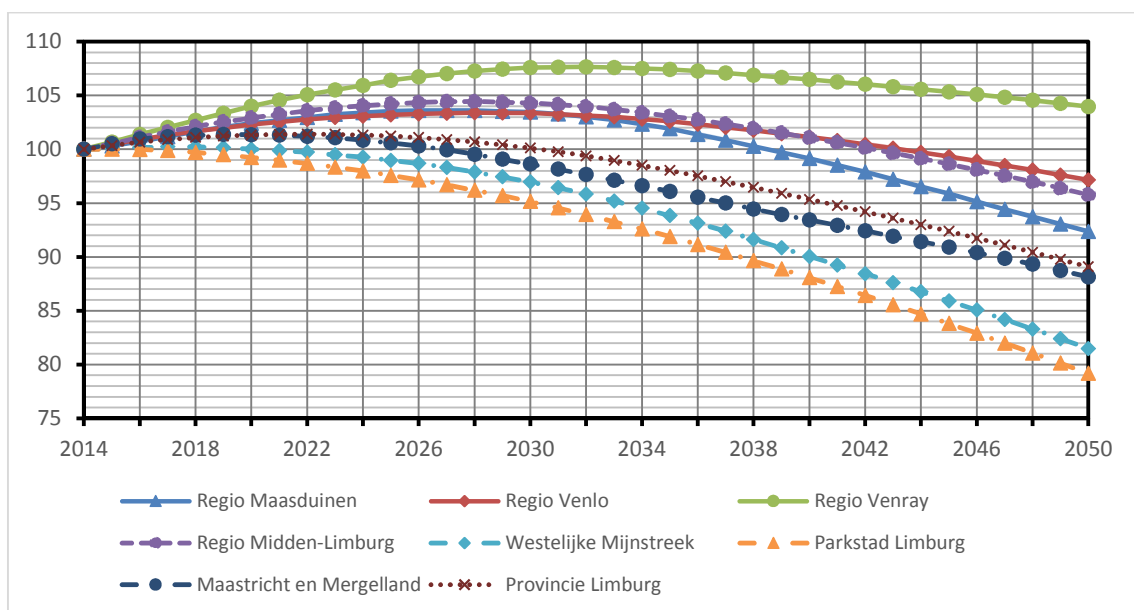

	Voorraad	Ontwikkeling per tijdvak (abs.)				Behoefte	
	1-1-2014	2014-2019	2020-2029	2030-2039	2040-2049	1-1-2050	
Provincie Limburg	515.600	6.900	-6.100	-24.500	-32.600	459.300	(-11%)
Stedelijke gebieden	261.800	4.600	-1.100	-8.100	-11.500	245.700	(-6%)
Landelijke gebieden	253.800	2.300	-5.000	-16.400	-21.100	213.600	(-16%)
Noord-Limburg	120.400	3.400	2.200	-2.600	-4.800	118.600	(-1%)
Midden-Limburg	105.100	3.100	1.400	-3.400	-5.600	100.600	(-4%)
Zuid-Limburg	290.100	400	-9.700	-18.500	-22.200	240.100	(-17%)
Regio Maasduinen	16.000	400	200	-700	-1.100	14.800	(-8%)
Regio Venlo	69.500	1.600	700	-1.500	-2.800	67.500	(-3%)
Regio Venray	34.900	1.400	1.300	-400	-900	36.300	(4%)
Regio Midden-Limburg	105.100	3.100	1.400	-3.400	-5.600	100.600	(-4%)
Westelijke Mijnstreek	70.000	0	-2.100	-4.800	-6.000	57.100	(-18%)
Parkstad Limburg	122.900	-900	-5.000	-8.700	-11.000	97.300	(-21%)
Maastricht & Mergelland	97.200	1.300	-2.600	-5.000	-5.200	85.700	(-12%)

Staat 4.1 Ontwikkeling van de woningbehoefte in de provincie Limburg, 2014-2050

Bron: CBS Statline en Etil

Figuur 4.1 drukt de ontwikkeling van de woningbehoefte in de Limburgse woonregio's uit in indexcijfers. Uit deze figuur blijkt dat de woningbehoefte in de woonregio Venray tot begin jaren '30 nog stijgt met ongeveer 8%. In de periode 2030-2050 daalt de woningbehoefte daarna met 4%. In de woonregio's Maasduinen, Venlo en Midden-Limburg neemt de woningbehoefte tot eind jaren '20 nog toe met circa 4 procent, waarna een daling inzet. In Zuid-Limburg groeit de woningbehoefte niet of nauwelijks meer. Parkstad Limburg en Westelijke Mijnstreek laten vanaf 2014 geen groei meer zien van de woningbehoefte. Tussen 2014 en 2050 neemt de woningbehoefte in Parkstad Limburg af met 21%; in Westelijke Mijnstreek met 18%. Maastricht en Mergelland laat daarentegen nog wel een kleine toename zien, maar begin jaren '20 zal ook in deze woonregio de woningbehoefte gaan dalen.

Figuur 4.1 Ontwikkeling woningbehoefte in de Limburgse woonregio's (in indexcijfers; 2014=100).

Bron: Etil.

5 OPGAVEN VOOR DE REGIONALE WONINGMARKT

Er ligt een behoorlijke transformatieopgave te wachten in Limburg. De demografische verschuivingen leiden in de toekomst namelijk tot minder inwoners, en op termijn ook minder particuliere huishoudens ondanks de verdunning van de huishoudens. Er zijn vooral minder huishoudens met een referentiepersoon jonger dan 65 jaar. Het aantal alleenstaande en samenwonende 65-plussers neemt nog toe, maar onvoldoende om de huishoudenskrimp te compenseren. Ook de vraag naar intramurale huishoudens zal toenemen, maar door de stijgende levensverwachting en het overheidsbeleid zal pas na 2020 de vraag naar institutionele huishoudens gaan toenemen.

Door regionale verschillen in de leeftijdsopbouw, migratie en huishoudenssamenstelling zijn de opgaven per regio verschillend, zelfs binnen een woonregio. Zo heeft de gemeente Roermond een heel andere demografische ontwikkeling dan de omliggende gemeenten. Door het woningbouwprogramma van Roermond trekken inwoners van de aangrenzende gemeenten namelijk naar Roermond waardoor de bevolkingsdaling in de omliggende gemeenten versnelt en er in de toekomst sneller sprake zal zijn van structurele huishoudensdaling. In de gemeente Roermond vindt daarentegen een tegenovergestelde ontwikkeling plaats. In de woonregio Maastricht en Mergelland wijken de demografische ontwikkelingen bijvoorbeeld in de gemeente Maastricht juist af van die van de andere gemeenten, vooral onder invloed van buitenlandse studenten en arbeids- en kennismigranten.

Het in korte tijd gewijzigde financieel-economisch klimaat en de veranderde woonvoorkeuren van consumenten ten aanzien van woningen en woonmilieus stellen beleidsmakers ook voor een aantal opgaven voor de regionale woonmarkt. Door onder meer de beperking van de hypotheekrenteaf trek, de inkomensafhankelijke huurverhoging voor het sociale huursegment, lagere economische groei en flexibilisering van de arbeidsmarkt zullen de voorkeuren van woonconsumenten veranderen. Een aantal structurele trends zullen waarschijnlijk gehandhaafd blijven zoals het wegtrekken van jongeren uit landelijke gebieden naar de stad waardoor de behoefte aan starterswoningen in landelijke gebieden verder afneemt en in de stedelijke gebieden groeit. Daarnaast zal er door de vergrijzing steeds meer vraag komen naar nultredenwoningen waarbij zorg- en welzijnsdiensten aan huis kunnen worden geleverd.

Deze tegenstrijdige ontwikkelingen vragen om een integrale aanpak voor wonen. Om de regionale woningmarkt goed te laten functioneren adviseert Etil daarom het volgende:

- het in beeld brengen en verminderen van de structurele leegstand;
- plancapaciteiten goed afstemmen op de huidige structurele leegstand en de toekomstige huishoudensontwikkelingen, ook gedifferentieerd naar leeftijdsgroepen en regio (bijvoorbeeld meer tijdelijke en flexibele woonvormen);
- voldoende en betaalbare woningen voor een ieder, nu en in de toekomst;
- optimale verhouding huur (corporatie/particulier) en koop;
- een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van woningen en woonmilieus;
- het tijdig vergroten van het aanbod van zorggeschikte nultredenwoningen; en
- kwaliteitsverbetering van de woningvoorraad door renovatie en vervanging.

Er dient voortdurend invulling te worden gegeven aan de vele herstructurerings- en transformatieopgaven die er in de regio liggen. Hiervoor is een goede afstemming met alle betrokken partijen noodzakelijk waarbij (realistische) gemeentelijke plancapaciteiten integraal – op bijvoorbeeld het niveau van de woonregio's – worden vastgesteld, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin, en met gemeentelijke differentiatie.

Andere opgaven liggen op het terrein van onderwijs, regionale economie, arbeidsmarkt en mobiliteit. Door bijvoorbeeld de teruglopende leerlingenaantallen in het primair en voortgezet onderwijs zijn er in de toekomst minder scholen nodig. Sloop en/of vervangende nieuwbouw mag niet worden uitgesteld als de leerlingenaantallen zich geruimere tijd onder de opheffingsnorm bevinden en er in de toekomst niet meer leerlingen worden verwacht. Ook hier ziet Etil een stevige opgave liggen omdat niet altijd duidelijk is welke scholen dienen te worden opgeheven en in welke mate de pluriformiteit van het onderwijsaanbod en de gemiddelde reisafstand van de scholieren hierdoor beïnvloed wordt.

De demografische ontwikkelingen zullen daarnaast van invloed zijn op de regionale economie, de arbeidsmarkt en de mobiliteit van mensen. De gevolgen zijn nog niet volledig te overzien, maar soortgelijke opgaven die voor de woningmarkt gelden, gelden uiteraard ook voor het overige vastgoed (winkelpanden, kantoren en bedrijventerreinen).

BIJLAGEN

A. Geografische indeling Progneff 2014

COROP-gebied	Woonregio	Gemeenten
Noord-Limburg	Regio Maasduinen	Bergen, Gennep, Mook en Middelaar
	Regio Venlo	Beesel, Peel en Maas, Venlo
	Regio Venray	Horst aan de Maas, Venray
Midden-Limburg	Regio Midden-Limburg	Echt-Susteren, Leudal, Maasgouw, Nederweert, Roermond, Roerdalen, Weert
Zuid-Limburg	Westelijke Mijnstreek	Beek, Schinnen, Sittard-Geleen, Stein
	Parkstad Limburg	Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Onderbanken, Nuth, Simpelveld, Voerendaal
	Maastricht & Mergelland	Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittem, Maastricht, Meerssen, Vaals, Valkenburg

B. Interpretatie van de prognoseresultaten

Prognoses mogen niet worden geïnterpreteerd als zekere toekomstvoorspellingen. Ze beschrijven een waarschijnlijke toekomst op basis van actuele waarnemingen, een aantal veronderstellingen en voortschrijdende inzichten. Met de volgende aspecten dient rekening te worden gehouden:

- de prognosekwaliteit neemt af naarmate het geografisch schaalniveau lager wordt;
- de prognosekwaliteit is voor nabije jaren hoger dan voor verre jaren;
- de prognoses van het migratiesaldo zijn met meer onzekerheden omgeven dan de prognoses van de natuurlijke aanwas;
- de bevolkingsontwikkeling wordt primair bepaald door de ontwikkeling van de natuurlijke aanwas;
- het migratiesaldo kan de omslagpunten van groei naar krimp wel met enkele jaren vervroegen of uitstellen; en
- migratietrends kunnen in de toekomst veranderen.

C. Verschillen tussen prognoses van CBS/PBL en Etil

De verschillen in de prognoseresultaten tussen Progneff van Etil en PEARL van het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Planbureau voor de Leefomgeving (CBS/PBL) roepen jaarlijks veel vragen op bij beleidsmakers en overige gebruikers. In deze paragraaf wordt kort uiteengezet waarom de prognoseresultaten van beide modellen verschillen.

Progneff houdt alleen rekening met demografische trends; sloop- en woningbouwplannen worden niet meegenomen. In tegenstelling tot Progneff, worden in PEARL de woningvoorraad en woningbouwplannen wel meegenomen, en wordt er vanuit gegaan dat opgeleverde woningen ook worden betrokken. Dit is een belangrijk verschil omdat bij CBS/PBL er vanuit gegaan wordt dat de bevolkingsontwikkeling gestuurd kan worden met het vergroten van de woningvoorraad. Voor de Randstad is de CBS/PBL-aanname wellicht gerechtvaardigd, maar niet voor regio's die langzaam groeien of zelfs krimpen.

Een andere verklaring voor de verschillen tussen de beide bevolkingsprognoses vormen de veronderstellingen over migratie en de methodiek om migranten aan vestigingsgemeenten toe te wijzen. De CBS/PBL-methodiek hanteert een ruimtelijk interactiemodel voor het bepalen van de toekomstige migratie per gemeente¹⁴. In dit model worden migratiestromen tussen gemeenten en het buitenland gemodelleerd. In het model van Etil wordt gerekend met gemeentelijke migratiesaldi in plaats van intergemeentelijke migratiestromen. Hierdoor is de onzekerheidsmarge van de prognose van het gemeentelijk migratiesaldo veel beperkter.

¹⁴ PEARL, een nieuw regionaal prognosemodel, CBS Bevolkingstrends, 3^e kwartaal 2006

